

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΨΥΧΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΤΙΚΕΣ
ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ**

THE ROLE OF THE WIDER PUBLIC SECTOR AND THE EXECUTIVES OF CULTURAL
INSTITUTIONS IN REPRESENTING DISASTERS CASE STUDY: PSYCHOGEOGRAPHY AND
SURVIVAL PATHWAYS THROUGH ART DURING THE PANDEMIC

Ελισσάβητ Διονυσοπούλου / Elissavet Dionysoroulou

A.M. / R.N. : 7114132200051

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2024159
«Κωδικός_διπλωματικής»

Αθήνα, Φεβρουάριος 2024
Athens, February 2024

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης
Master Thesis

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΥΤΕΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΨΥΧΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

THE ROLE OF THE WIDER PUBLIC SECTOR AND THE EXECUTIVES OF CULTURAL
INSTITUTIONS IN REPRESENTING DISASTERS CASE STUDY: PSYCHOGEOGRAPHY AND
SURVIVAL PATHWAYS THROUGH ART DURING THE PANDEMIC

Ελισσάβητ Διονυσοπούλου / Elissavet Dionysopoulou

A.M. / R.N. : 7114132200051

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Μέλος ΔΕΠ, καθηγητής

ΙΩΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Καθηγητής Περιφερειακής Οικονομικής Ανάλυσης, Τμήμα
Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο
Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,
Διευθυντής του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού
Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης

Δρ. ΑΣΗΜΙΝΑ ΑΝΤΩΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ,

Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό (Δ.Ε.Π), καθηγήτρια

Δρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ,

Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π.)

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2024159
«Κωδικός_διπλωματικής»

Αθήνα,
Φεβρουάριος
2024
Athens, February 2024

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	i
Περίληψη	ii
Abstract	iii
Πρόλογος - Ευχαριστίες.....	iv
Κατάλογος Εικόνων	vi
Κεφάλαιο 1. Χώρος – Χρόνος – Άνθρωπος: Ιστορική αναδρομή στο Αστικό Τοπίο	8
1.1. Εισαγωγή.....	8
1.2. Φτάνοντας στο σήμερα	15
Κεφάλαιο 2. Εισαγωγή στην Ψυχογεωγραφία	17
2.1. Τι είναι η ψυχογεωγραφία.....	17
2.2. Ανάλυση της Ψυχογεωγραφίας	19
Κεφάλαιο 3. Η αναγκαιότητα της τέχνης – Ιστορική αναδρομή	24
Κεφάλαιο 4. Τέχνη και Πανδημία	28
Κεφάλαιο 5. Ο ρόλος του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των στελεχών των Πολιτιστικών Ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση των καταστροφών	33
Κεφάλαιο 6. Η Πανδημία Covid 19 και το διαδίκτυο	38
Κεφάλαιο 7. Ειδική περίπτωση Ψυχογεωγραφία και Covid 19	41
Κεφάλαιο 8. Αστικό τοπίο, πρακτική εφαρμογή Art in a box.gr	48
Κεφάλαιο 9. Η συμβολή των Ευρωπαϊκών και Διεθνών Προγραμμάτων στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής	53
Συμπεράσματα – Επίλογος.....	60
Βιβλιογραφία	65

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία, θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε και να κατανοήσουμε την συνεισφορά της Τέχνης, στο κοινωνικό σύνολο.

Μέσα από την Ιστορία, την Αρχαιολογία και τις Κοινωνικές Επιστήμες, θα δούμε την σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον που ζει, στην καθημερινότητά του αλλά και σε περιπτώσεις επιβίωσης, πόσο έτοιμο είναι, όπως επίσης και πόσο έτοιμο θα μπορούσε, αν αυτό είναι εφικτό, να γίνει, μέσω της τέχνης. Η Ιστορία της Τέχνης, θα μάς διδάξει σε περιόδους κρίσεων, καταστροφών και πανδημιών, ποια μυστικιστική συνταγή ακολουθείται ώστε μέσω της αλλαγής της οπτικής αντίληψης του ανθρώπου, να «αλλάξει» ή να βελτιωθεί έως και πιθανόν να εξαιρεθεί, η αίσθηση τέλους που μας διακατέχει ως είδος, σε περιπτώσεις επιβίωσης, από την εποχή των παγετώνων!

Στην έρευνά μας, θα γίνει ιστορική αναφορά στους Πολιτιστικούς Οργανισμούς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για να δούμε πως αυτοί λειτούργησαν κατά την περίοδο της πρόσφατης Πανδημίας του Covid 19, στην Επικράτεια και θα συγκρίνουμε την ετοιμότητα και τις πιθανές λύσεις που έδωσαν στους πολίτες – δημότες τους, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στα υπόλοιπα κράτη μέλη, της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η έρευνά μας, ευελπιστούμε να μάς δείξει τον δρόμο της επιτυχίας στην αποκλιμάκωση και την αντιμετώπιση παρόμοιων ξαφνικών καταστάσεων, ώστε μέσα από την εκπαίδευση να είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση, πάντα έτοιμη, ανεξαρτήτως της γεωγραφικής θέσης της.

Από την παρούσα εργασία, δεν θα μπορούσε να λείπει ο Ψηφιακός Ιστός και η συνεισφορά του, ως σημαντικό εργαλείο στην αντιμετώπιση της μοναξιάς στον Αστικό Ιστό. Στα συμπεράσματά μας, θα παρουσιάσουμε την πρακτική προσέγγιση αυτής της σχέσης, μέσα από μια καινοτόμα ιδέα η οποία ενεργοποιήθηκε εξαιτίας της Πανδημίας και λειτούργησε ευεργετικά, τόσο στην περίοδο του εγκλεισμού όσο και αργότερα, μέσα από την Εικαστική Σκέψη.

Επίσης θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε και να «παντρέψουμε» ένα σημαντικό Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με την Εικαστική και Αστική πρότασή μας. Αυτή η σχέση, ευελπιστούμε να γίνει αρωγός στην πιθανή μελλοντική αντιμετώπιση αντίστοιχης κρίσης στο σύνολο των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, ανεξαρτήτως κρίσεων, καταστροφών ή πανδημιών, η συγκεκριμένη πρόταση, είναι απόλυτα συμβατή με τον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως το 2050, να είναι η πρώτη ουδέτερα κλιματικά ήπειρος.

Τέλος, ο επίλογος ευχόμαστε να δώσει τις σωστές απαντήσεις και τα συμπεράσματα σε κάθε ερώτηση που πιθανά προκύψει και να γίνει η αρχή για μια περισσότερο εμπειριστωμένη έρευνα στην πραγματοποίηση και άλλων καινοτόμων ιδεών, ώστε η Εικαστική δημιουργική σκέψη, να πάρει εντέλει τον ρόλο που της αξίζει, αυτόν της Κοινωνικής Ψυχοθεραπευτικής Ανάπτυξης του Ανθρώπινου είδους.

Λέξεις κλειδιά: Τέχνη, Ψυχογεωγραφία, Πανδημία, Εποχή της Πληροφορίας, Δημόσιος τομέας

Abstract

In this paper, we will discover how the concept of Psychogeography, can provide creative survival implications, through artistic creation, in times of disasters and crises; especially, during the period of the pandemic, which came to the fore, for the first time in 2020.

The purpose of this work is to make clear that Art is not a mere process of space aesthetics, but to present its essence and deeper meaning, as a tool of creative thinking and of changing perspective. In fact, this research aims to prove via theoretical and practical conclusions that the world can cope more easily with any sudden change amid crisis, examining it through the prism of Art and especially of Visual Creation, which is an element of the brain function of human intelligence.

Throughout the initial historical review, we will examine how the term «Psychogeography» was born and how the way of reading the city, the urban landscape, has a dramatic impact on the citizens' psychology, regardless of their location.

We will also examine the significant contribution of the Internet during the period of the pandemic, concerning the psychological discharge for its users.

Then, we will consider how possible it is to train the employees of the Cultural Organizations L.G.O. (Local Government Organization), to be ready for the citizens' management, in eventual new cases of disasters, crises or even pandemics.

The task will be enriched with possible questions and conclusions that will arise; and finally, we aspire the conclusion to become the beginning for any new quest of Art, survival, and philosophy of living for all citizens on the planet, regardless of educational level, age, and financial situation.

At the end of this work, the bibliographic reference will provide the necessary data for each new search and exploration.

Keywords: Art, Psychogeography, Pandemic, Information Age, Public sector

Πρόλογος - Ευχαριστίες

*«Δεν φοβάμαι μήπως αρρωστήσω,
Τί φοβάμαι λοιπόν;
Φοβάμαι όλα τα πράγματα που μπορεί να αλλάξει
γύρω μου η επιδημία.
Μήπως ο πολιτισμός μας αποδειχτεί
χάρτινος πύργος.
Φοβάμαι τον αποδεκατισμό και την κατάρρευση,
αλλά και το αντίθετο:
μήπως αυτό το κύμα φόβου
δεν αφήσει κανένα ίχνος,
μήπως περάσει χωρίς να αλλάξει τίποτα».*

Paolo Giordano

*«περί μετάδοσης: Επιστήμη , άνθρωπος και κοινωνία την εποχή της πανδημίας» εκδόσεις
Πατάκη, 2020.*

Ο Πρόλογος είναι το άδειασμα των χρωμάτων στην παλέτα, η επιλογή των σωστών πινέλων και η τοποθέτηση του καμβά – καθρέφτη, στο σωστό σημείο, απέναντι ακριβώς από τις έννοιες.

Όταν ξεκίνησα αυτό το μεταπτυχιακό, ένιωσα πως μου δόθηκε η ευκαιρία για ένα ταξίδι στο άγνωστο.

Για έναν εικαστικό καλλιτέχνη που δημιουργεί κυρίως εικόνες, η δημιουργία κειμένων, είναι σίγουρα μια πρόκληση. Δεν ήταν άλλο, παρά η πολυετής σχέση μου με την διδασκαλία των Εικαστικών Τεχνών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, που με οδήγησε σε αυτό το ταξίδι.

Προσωπικά, για εμένα ήταν ένα ταξίδι αυτογνωσίας και αυτοπειθαρχίας που το συστήνω ανεπιφύλακτα και σίγουρα μου άνοιξε δρόμους, χωρίς επιστροφή!

Χαίρομαι πραγματικά, που μέσα από τις γνώσεις που αποκόμισα, μπορώ πλέον να δω την εργασία μου, μέσα από ένα πιο καθαρό πρίσμα, αυτό της Κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Το κοινωνικό πλαίσιο, που η Τέχνη είναι ικανή να δώσει στους ανθρώπους.

Σε αυτό το καταπληκτικό ταξίδι, θέλω να ευχαριστήσω την Τοπική Αρχή και τον Πολιτιστικό Οργανισμό όπου εργάζομαι, για την αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση, καθώς και όλους τους συναδέλφους μου, για την υπομονή και το κουράγιο που απλόχερα μου πρόσφεραν, όταν τα είχα πραγματικά ανάγκη.

Επίσης θέλω να πω ένα μεγάλο Ευχαριστώ σε κάθε έναν από τους καθηγητές μου, που μέσα από την εκπόνηση των εργασιών των μαθημάτων τους, έμαθα να δημιουργώ πλέον και κείμενα εννοιών!

Ειδικές και αμέριστες Ευχαριστίες ανήκουν στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ιωάννη Ψυχάρη και τις κ. Αθανασία Μπακοπούλου και κ. Ασημίνα Αντωνοπούλου που μέσα από την αγάπη μας στην Τέχνη, μπορέσαμε να συναντηθούμε και εύχομαι μέσα από αυτή την έρευνα, να προσφέρουμε ένα «εικαστικό» χέρι βοήθειας στο κοινωνικό σύνολο.

Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου που θεωρώ «οικογένεια» που με άντεξαν, με κράτησαν και με ώθησαν να ξεκινήσω, να προχωρήσω και να ολοκληρώσω αυτό το πόνημα, σε πραγματικό χρόνο, μέσα στο χρονικό πλαίσιο που εξ' αρχής όριζε αυτό το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα.

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1.1.	Η εξέλιξη του ανθρώπου.....	8
Εικόνα 1.2.	Battle Cave, ancient home of the San people in the Injusati valley, Drakensberg mountains (History of Cape Town South Africa, Cape of Good Hope History copyright © South African tourism)	9
Εικόνα 1.3.	Τρισδιάστατη αναπαράσταση της Uruk.....	10
Εικόνα 1.4.	Σουμεριακή μαρμάρινη κυλινδρική σφραγίδα, συλλογή Βρετανικού Μουσείου.....	10
Εικόνα 1.5.	Πανοραμική απεικόνιση της Αρχαίας πόλης των Αθηνών	12
Εικόνα 1.6.	Εσωτερικό πυραμίδας.....	12
Εικόνα 1.7.	Το Μεσαιωνικό κάστρο της Ρόδου.....	13
Εικόνα 1.8.	Λεπτομέρεια από την νωπογραφία «η γέννηση του Αδάμ» του Μιχαήλ Αγγέλου στην Καπέλα Σιστίνα, 1511.....	13
Εικόνα 1.9.	Ρώμη	14
Εικόνα 1.10.	Η πόλη στην βιομηχανική επανάσταση.....	15
Εικόνα 1.11.	Αθήνα, κέντρο.....	15
Εικόνα 2.1.	«Gelveri» ξυλογραφία.....	17
Εικόνα 2.2.	Κολάζ φωτογραφιών πόλεων με ποταμούς, πριν και μετά	18
Εικόνα 2.3.	Περιπατητές στο πέρασμα του χρόνου.....	19
Εικόνα 2.4.	Η πόλη Παλμάνοβα ή Αστέρι, Ιταλία	19
Εικόνα 2.5.	Περιπατητής - Flaneur	20
Εικόνα 2.6.	Χάρτης Ψυχογεωγραφίας του κινήματος των Καταστασιακών.....	21
Εικόνα 2.7.	Γκυ Ντεμπόρ ψυχογεωγραφικός χάρτης της πόλης του Παρισιού.....	22
Εικόνα 2.8.	Ψυχογεωγραφικό βιβλίο σημειώσεων του Γ. Ντεμπόρ.....	22
Εικόνα 2.9.	A walk of four Hours Richard Long	23
Εικόνα 2.10.	Ερμούπολη Σύρος	23
Εικόνα 2.11.	Psychogeographic Destination kit.....	23
Εικόνα 3.1.	Η «Αφροδίτη» του Βίλεντορφ, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Βιέννη.....	24
Εικόνα 3.2.	«Άλογο με βέλη» Lascaux, Dordogne, Γαλλία.....	25
Εικόνα 3.3.	Βραχογραφίες.....	26
Εικόνα 3.4.	Έργο του Banksy σε τοίχο στο Λονδίνο, πολιτικό σχόλιο σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Ο Banksy, είναι ένας παγκοσμίου φήμης street artist, ο οποίος ενώ ο ίδιος απέχει από την δημοσιότητα, δημιουργεί στον δημόσιο χώρο, έργα με πολιτικά μηνύματα.....	27
Εικόνα 4.1.	«ο Θεός Απόλλων φέρνει τον Λοιμό στους Αχαιούς» Alexander Rothaug, λάδι σε καμβά, 1920.....	29
Εικόνα 4.2.	«ο θάνατος του Περικλή» Alonzo Chappel (1828 – 1887), γκραβούρα... ..	29
Εικόνα 4.3.	«η πανώλη του Γαληνού, χτυπά την Ρώμη» Ζιλ-Ελί Ντελονέ, λάδι σε καμβά, 1869.....	29

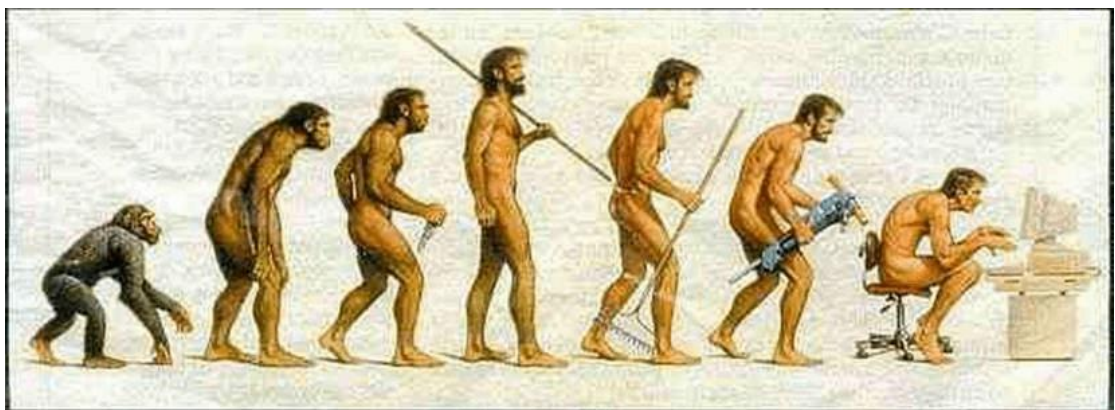
Εικόνα 4.4.	«ο Άγιος Σεβαστιανός προσεύχεται για τα θύματα της πανώλης» Josse Lieferinxe, λάδι σε καμβά, 1498.	30
Εικόνα 4.5.	«ο Μαύρος Θάνατος» αγνώστου καλλιτέχνη.	30
Εικόνα 4.6.	«Bring out your dead» Edmund Evans, έγχρωμη ξυλογραφία, 1864.	30
Εικόνα 4.7.	«Le Cholera-morbus dans le Jura» A. Gautier, σχέδιο με μολύβι, 1859.	31
Εικόνα 4.8.	«La Ronde des Médecins et des Potards» E. Guillaumin, ξυλογραφία, 1889	31
Εικόνα 4.9.	«αυτοπροσωπογραφία» Egon Schiele, λάδι σε καμβά, 1912.....	32
Εικόνα 4.10.	«η μοναξιά της ανάρρωσης» αυτοπροσωπογραφία E. Munch, λάδι σε καμβά, 1919, Όσλο, Εθνική Πινακοθήκη.	32
Εικόνα 4.11.	«People kissing wearing face masks» Pony Wave, 2020, street art στην παραλία Venice στην Καλιφόρνια.	32
Εικόνα 5.1	Εβδομαδιαία επισκόπηση	34
Εικόνα 5.2.	"Η νέα πραγματικότητα στην εποχή του Covid-19"	35
Εικόνα 6.1.	Η Αθήνα την εποχή της καραντίνας	38
Εικόνα 7.1.	Λόφος Κόκκου, Γαλάτσι lockdown 2020.....	43
Εικόνα 7.2.	Δασικός χάρτης Γαλασίου, Εθνικό Κτηματολόγιο.....	44
Εικόνα 7.3.	Λόφος Διός	44
Εικόνα 7.4.	Σπείρα	45
Εικόνα 7.5.	Γκράφιτι σε περιοχές της Ελλάδας (Αθήνα, Πάτρα, Χαλάνδρι)	47
Εικόνα 8.1.	Art in a box. gr	51
Εικόνα 9.1.	Οδηγός επιβίωσης	53
Εικόνα 9.2.	Το λογότυπο του προγράμματος	55
Εικόνα 9.3.	SUMP-PLUS.....	56
Εικόνα 9.4.	Το όραμα του CIVITAS	57
Εικόνα 9.5.	Το λογότυπο του προγράμματος	58
Εικόνα 9.6.	Οι πόλεις παγκοσμίως	58
Εικόνα 9.7.	Το όραμα smart city	59

Κεφάλαιο 1.

Χώρος – Χρόνος – Άνθρωπος: Ιστορική αναδρομή στο Αστικό Τοπίο

1.1. Εισαγωγή

Από την πρώτη στιγμή που ο άνθρωπος ανέπτυξε την επικοινωνία, θέλησε να βρεθεί ανάμεσα και σε άλλους του είδους του, οπότε δημιουργήθηκε η ανάγκη της χωροταξίας του περιβάλλοντός του.

Εικόνα 1.1. Η εξέλιξη του ανθρώπου

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://www.zo.utexas.edu/courses/thoc/UpFromApes.gif>

Στην αρχή και επί χιλιάδων ετών, οι πρώτοι άνθρωποι ζούσαν νομαδικά φτιάχνοντας πρόχειρους καταυλισμούς, μέσα σε σπηλιές, μιμούμενοι τα άλλα ζώα. Σταδιακά και ανάλογα με τις ιστορικές φάσεις της ανθρώπινης εξέλιξης, ανέπτυξαν την δημιουργικότητά τους, λαξεύοντας τις πέτρες και αργότερα, τα μέταλλα, φτιάχνοντας εργαλεία για την επιβίωσή τους, στην αρχή για το κυνήγι και αργότερα για την καλλιέργεια της γης και όχι μόνο.

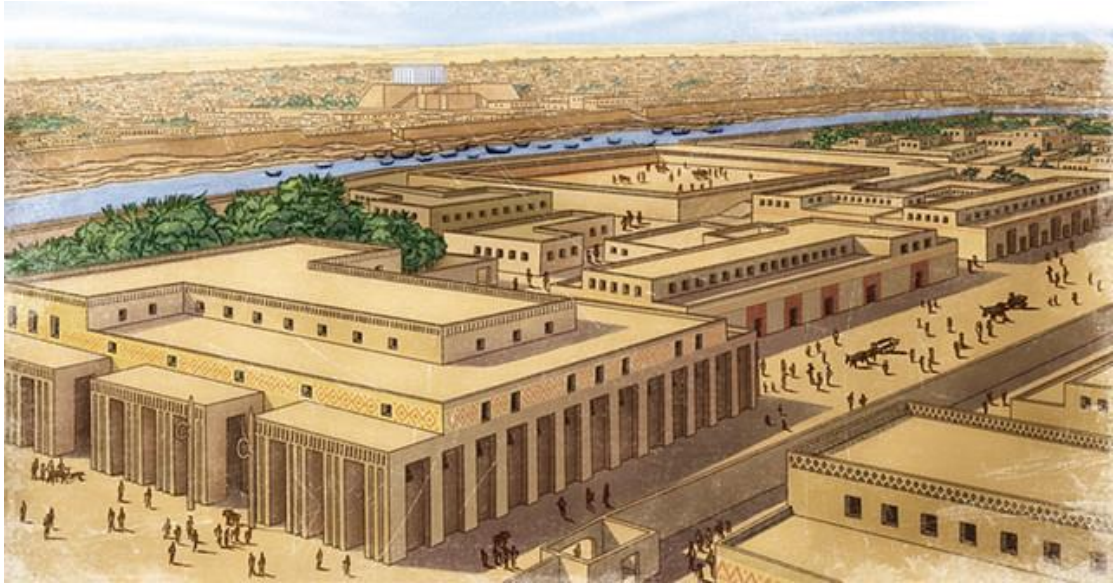

Εικόνα 1.2. Battle Cave, ancient home of the San people in the Injusati valley, Drakensberg mountains (History of Cape Town South Africa, Cape of Good Hope History copyright © South African tourism)

Κατά την Προϊστορική περίοδο, οι πρώτες ανθρώπινες κοινότητες δεν είχαν ένα σαφές αστικό τοπίο (Childe, 1936). Από την τρίτη χιλιετία και συγκεκριμένα μεταξύ 4000 και 3500 π.Χ., στην πρώιμη περίοδο, στην Εγγύς Ανατολή, η πόλη Uruk, φαίνεται να είναι η πρώτη πόλη που δημιουργήθηκε με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον όρο στην σύγχρονη εποχή (Μιερούπ, 2016). Στην εικόνα 1.3, βλέπουμε μια τρισδιάστατη αναπαράσταση της Uruk, με εξαιρετικά αρχιτεκτονικά κτίρια, γεωμετρικά ορθή πολεοδομία, δρόμους, στοιχεία πρασίνου και με το ποτάμι ως φυσικό σύνορο μεταξύ των άλλων πόλεων.

Στο καταπληκτικό βιβλίο «Μικρή Ιστορία του Κόσμου», ο Gombrich αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Η εβδομάδα έχει επτά ημέρες...Ποιος τις οργάνωσε σε εβδομάδες και έδωσε στην καθεμιά ένα όνομα; Αυτό δεν έγινε στην Αίγυπτο, αλλά σε μίαν άλλη χώρα, που βρίσκεται ανάμεσα σε δύο μεγάλα ποτάμια, τον Τίγρη και τον Ευφράτη και για αυτόν τον λόγο την ονόμασαν Μεσοποταμία. Οι ανασκαφές στους σωρούς ερειπίων έδειξαν μια χώρα υπεραναπτυγμένη με θαυμαστό πολιτισμό...» (Gombrich, 2007)

Εικόνα 1.3. Τρισδιάστατη αναπαράσταση της Uruk

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://artpictures.club/autumn-2023.html>

Με τον όρο «πόλη» να σημαίνει ένα κομβικό σημείο μιας γεωγραφικής περιοχής με φυσικά όρια και πληθυσμό κατοίκων, η δημιουργία πολύπλοκων αστικών κέντρων με πυκνή οικοδόμηση, υδραυλικά και πολιτιστικά έργα, υπήρξε χαρακτηριστικό στα αστικά τοπία κατά την Αρχαία περίοδο, με εξαιρετικές χωροταξικές υποδομές στις αρχαίες πόλεις της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου (Kostof, 1991). Επίσης η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των πολιτών, λειτουργεί θετικά και για τις πιθανές καινοτομίες που είναι δυνατόν να συμβούν, σχετικά με τις ανάγκες τους, όπως, η γραφή, η κεραμική, η δημιουργία στρατού (για αμυντικές και επεκτατικές λειτουργίες), η ιεραρχία, ο τρόπος διακυβέρνησης, οι τέχνες και οι τεχνίτες, το εμπόριο (Adams, 1966).

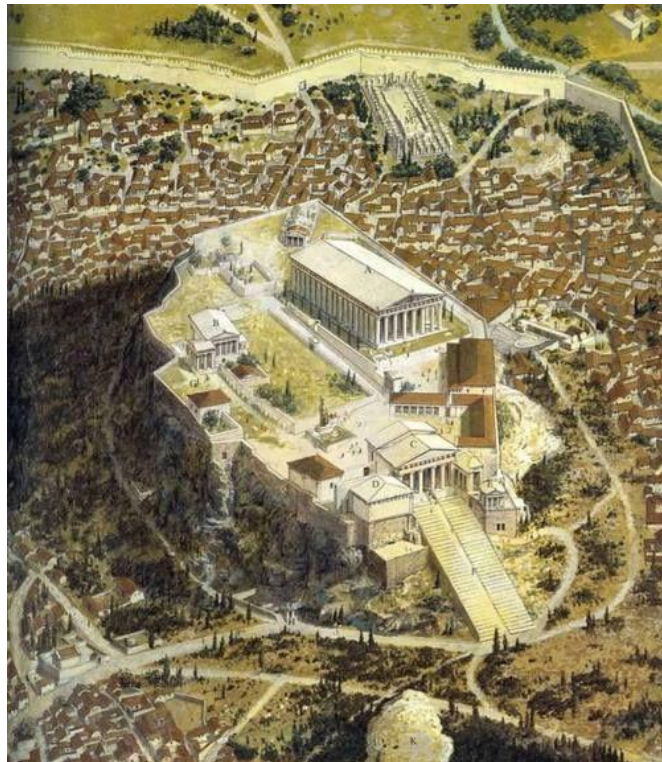
Εικόνα 1.4. Σουμεριακή μαρμάρινη κυλινδρική σφραγίδα, συλλογή Βρετανικού Μουσείου.

Είναι πολύ εύκολο να πλατειάσει κανείς στην ιστοριογραφία της ανάπτυξης των πόλεων κατά την Αρχαιότητα. Συχνά, φαίνεται σαν οι περισσότερες βασικές ανακαλύψεις και καινοτομίες

να θάφτηκαν κάτω από τις νέες πόλεις που δημιουργήθηκαν στο πέρασμα του χρόνου. Η γραφή, η ανάγνωση, οι αριθμοί, η μέτρηση του χρόνου και τόσες άλλες πολιτιστικές και κοινωνικές ανακαλύψεις που οδήγησαν σταδιακά στην ανάπτυξη και την εξέλιξη, όπως την γνωρίζουμε σήμερα. Στην εικόνα 1.4, βλέπουμε μια καταπληκτική ανακάλυψη, χιλιάδες χρόνια πριν την Τυπογραφία, το 2100 π.Χ. περίπου, μια μαρμάρινη κυλινδρική σφραγίδα, από τους Σουμέριους, εσώγλυφη ώστε να «εκτυπώνει» ανάγλυφα στοιχεία.

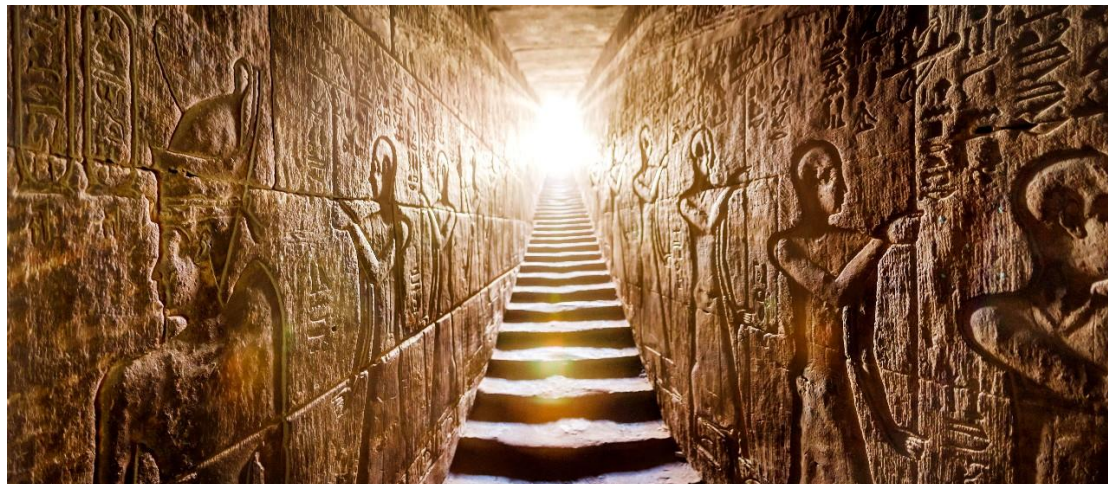
Η Αρχαία Αίγυπτος (Geographic) αποτελεί ένα από τα πιο λαμπρά παραδείγματα σχέσης μεταξύ του χώρου του χρόνου και του Ανθρώπου. Μέσα από την παρατήρηση των φυσικών φαινομένων, οι Αρχαίοι Αιγύπτιοι, έχτισαν τις πόλεις τους με τέτοιο τρόπο ώστε η ετήσια υπερχείλιση του ποταμού Νείλου, να τους επιτρέπει την ανάπτυξη της γεωργίας, της αλιείας και του εμπορίου.

Η Αρχαία Ελλάδα (Boardman, 1979) σε κάθε περίοδο ανάπτυξής της, είχε μια προσφορά για την εξέλιξη του κόσμου. Η Αθήνα του 5ου π.Χ. αιώνα, με τον Παρθενώνα, να δεσπόζει στον ιερό λόφο, ένα λιτό ορθογώνιο κτίριο χωρίς ορθές γωνίες, κατασκευασμένο κυρίως γλυπτικά, με στοιχεία όπως ο κύκλος, η έλλειψη, η γνώση της προοπτικής γεωμετρίας «κεντημένος» στις ζωφόρους του με εικόνες από την μυθιστορία, γεμάτος τέχνη, ενώ το θέατρο του Διονύσου στους πρόποδες, σμιλεμένο στην φυσική κλίση της πλαγιάς, υπαίθριο, με καθίσματα μαρμάρινα και εξαιρετική ακουστική εξίσου και για τους 30000 θεατές του, μαρτυρούν πως είναι να λαμπυρίζει χρυσό ο αιώνας!

Εικόνα 1.5. Πανοραμική απεικόνιση της Αρχαίας πόλης των Αθηνών

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://i.pinimg.com/564x/19/f8/ed/19f8ed3b57f3fdc2d3740f9c54bb66e4.jpg>

Εικόνα 1.6. Εσωτερικό πυραμίδας

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://www.filosofikilithos.gr/wp-content/uploads/2022/01/egypt.jpg>

Στην περίοδο του Μεσαίωνα και συγκεκριμένα από τον πέμπτο έως τον δέκατο πέμπτο αιώνα μ.Χ., το αστικό τοπίο «χρωματίστηκε» κυρίως από την θρησκευτική επικράτηση. Η συνώνυμη σχέση κράτους – θρησκείας, διαμόρφωσε το αστικό τοπίο που με την σειρά του, ανέπτυξε το εμπόριο, την κοινωνική ιεραρχία και την οικονομική εξάρτηση. Η Ευρώπη ανθίζει αρχιτεκτονικά και το αστικό τοπίο, αποκτά μια συγκεκριμένη δομή με δρόμους, πλατείες, και κτίρια σχετικά με τις κοινωνικές συμβάσεις (Pounds, 1999).

Εικόνα 1.7. Το Μεσαιωνικό κάστρο της Ρόδου.

Με το τέλος του Μεσαίωνα, σαν όλες οι ιδέες, οι αντιλήψεις, οι καινοτομίες, μια άλλη στάση ζωής, στην τέχνη, τον πολιτισμό, τον άνθρωπο, τις πόλεις, να είχαν θαφτεί βαθιά μέσα στη γη και μια μεγάλη έκρηξη, έμελλε να τα φέρει όλα στο Φως! Εφευρέσεις, έρευνα, γραφές, αρχιτεκτονική... Τα χρόνια της νύχτας έφυγαν και μια λαμπρή νέα αυγή ήρθε, για να μάθει στους ανθρώπους να ονειρεύονται. Η Αναγέννηση του Ουμανισμού, του εμπορίου, του τραπεζικού συστήματος, της τέχνης, των ανακτόρων, του παπισμού, και τόσων άλλων (Hollingsworth, 1989)...!

Εικόνα 1.8. Λεπτομέρεια από την νωπογραφία «η γέννηση του Αδάμ» του Μιχαήλ Αγγέλου στην Καπέλα Σιστίνα, 1511

Εικόνα 1.9. Ρώμη

Τέλος, με την είσοδο της Ιστορίας στην Βιομηχανική Επανάσταση, οι πόλεις απέκτησαν μια σχεδόν, τρομακτική ανάπτυξη προς κάθε κατεύθυνση στον χώρο, μέσα από καινοτομίες σε υλικά κατασκευής, την οργάνωση της κοινωνίας και τις αλλαγές του τρόπου ζωής των πολιτών τους (Hall, 1988). Τα κτίρια εκτοξεύθηκαν τόσο προς τον ουρανό όσο και κάτω από την γη, πάνω σε τόνους μεταλλικών κατασκευών, οι πόλεις έγιναν μεγάλα αστικά κέντρα και η οικοδόμηση περιστασιακά έγινε άναρχη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ένα μεγάλο φάσμα ρύπανσης, ατμοσφαιρικής, ηχητικής, και οπτικής, τα οποία σταδιακά μάζ έφεραν στον σύγχρονο κόσμο.

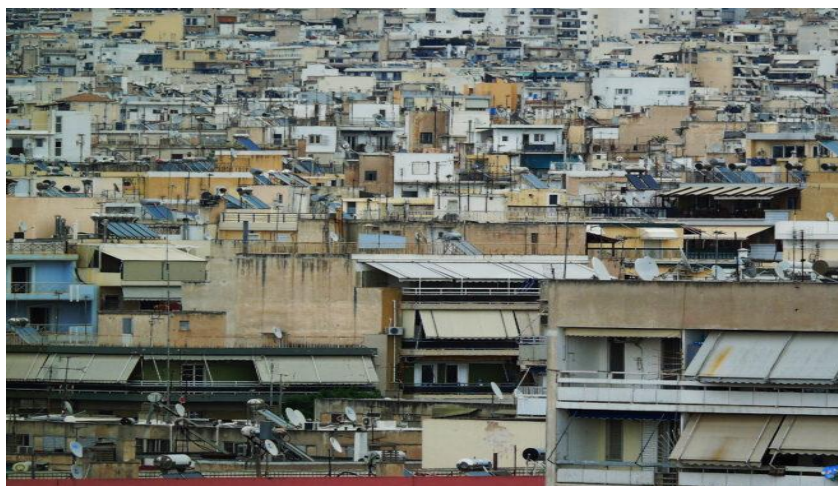
Εικόνα 1.10. Η πόλη στην βιομηχανική επανάσταση

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από

https://st4.depositphotos.com/1869681/25562/v/450/depositphotos_255627604-stock-illustration-city-and-industry-with-air.jpg

1.2. Φτάνοντας στο σήμερα

Φτάνοντας στο σήμερα και βιώνοντας την ζωή στην πόλη, εύκολα μπορεί κανείς να αναρωτηθεί, γιατί να θέλουν οι άνθρωποι να στριμωχτούν σε μικρά κουτάκια πολυκατοικιών, με σχεδόν μηδαμινή μέριμνα καθαριότητας, σχεδόν ελάχιστο χρόνο ανάπαυσης και χώρο, ίσα ίσα, για να βλέπουν (στην καλύτερη περίπτωση) λίγο ουρανό; (Mieroor, 2016)

Εικόνα 1.11. Αθήνα, κέντρο

Γιατί, από κοινωνιολογικής άποψης, ο άνθρωπος για να νιώθει ασφάλεια, θέλει να δημιουργεί Αστικές Κοινότητες. Ο άνθρωπος από την αρχαιότητα ήθελε να μετακινείται, τόσο μέσα στο καθημερινό του πλαίσιο (μέσα στην πόλη που ζει), όσο και σε νέες περιπλανήσεις, χαραγμένες μέσω της αστικής οδοποιίας όσο και ανακαλύπτοντας νέες διαδρομές. Αυτή η συνήθεια τον βοηθά στην καταγραφή της μνήμης και ως προέκταση σε μια πιο παραγωγική και χρηστική διαδικασία (Simmel, 2004).

Πλήθος κοινωνιολόγων, ανάμεσά τους ο H. Lefebvre (Lefebvre, 1990) ο D. Harvey (Harvey, 1990) και τόσο άλλοι, εξίσου και πολλοί λογοτέχνες, ο Ιταλό Καλβίνο (Καλβίνο, 2003), ο Τζέιμς Τζόους (Τζόους, 1992) έγραψαν εκτενείς μελέτες και λογοτεχνικά διαμάντια σχετικά με τον τρόπο ανάγνωσης του Αστικού τοπίου και την σχέση αλληλεπίδρασης με τον παράγοντα Άνθρωπο. Και σε αυτό το σημείο, θα δανειστώ τις σκέψεις του M. Σχιλτχάουζεν:

«...το αστικό περιβάλλον δεν είναι μια έρημος που την κατοικούν μόνο ο άνθρωπος και τα κατοικίδια του. Αντίθετα σφύζει από άγρια ζωή – φυτά και ζώα, που παρά τον κατακερματισμό της ενότητας του χώρου από δρόμους και κτίρια, την κυριαρχία του τσιμέντου και της σκόνης, με προσαρμογές στην συμπεριφορά και με την επιτάχυνση του ρυθμού της φυσικής επιλογής,

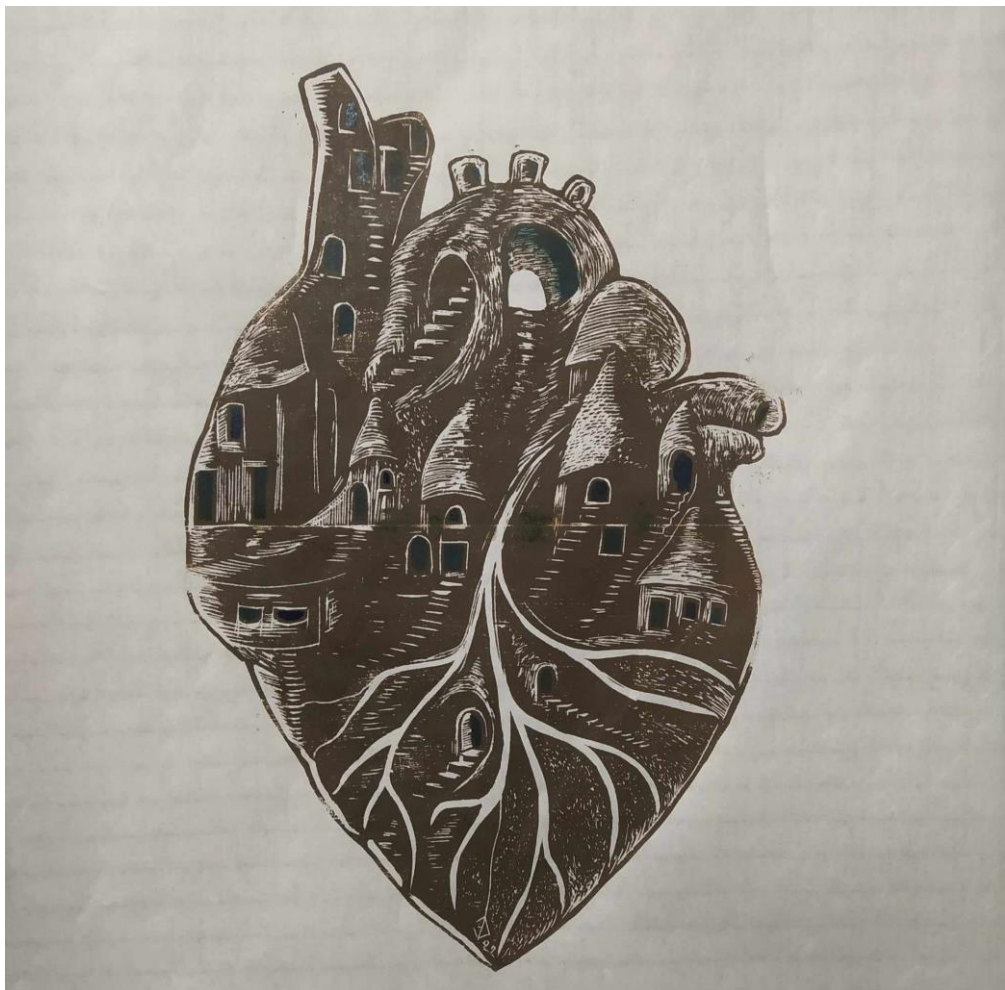
καταφέρνουν να επιβιώσουν σε βαθμό που ο Δαρβίνος δεν είχε ποτέ διανοηθεί». (Schilthuizen, 2021)

Κεφάλαιο 2.

Εισαγωγή στην Ψυχογεωγραφία

2.1. Τι είναι η ψυχογεωγραφία

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι πόλεις επιδρούν και επηρεάζουν τους ανθρώπους που ζουν και κινούνται μέσα σε αυτές. Άρα, ο σχεδιασμός των πόλεων, τουλάχιστον από τον 19ο αιώνα και μετά, αλληλοεπιδρά με τον ψυχισμό, την υγεία και πιθανόν, την ευτυχία και την ευημερία των κατοίκων. Άλλωστε, αν θυμηθούμε στοιχεία της Αρχαίας Ελληνικής φιλοσοφίας, εύκολα μπορούμε να συσχετίσουμε το εξωτερικό με το εσωτερικό περιβάλλον του ανθρώπου, τόσο στο νοητικό όσο και στο υλικό πλαίσιο και ακόμα πιο μακριά, στο συμπαντικό πλαίσιο (Πλάτων, 2014), όπως στην εικόνα 2.1.

Εικόνα 2.1. «Gelveri» ξυλογραφία.

Το στοιχείο της χωροταξίας και της πολεοδομίας, σχετικά με τον ψυχισμό του ανθρώπου, είναι στοιχείο που πολλές φιλοσοφίες σε όλο τον Αρχαίο κόσμο, είχαν σε προτεραιότητα. Από την μία άκρη της γης στην άλλη, οι κάτοικοι των πόλεων, ζούσαν κοντά σε τρεχούμενα νερά, που βοηθούσαν όλες τις αισθήσεις να κρατούν τον ανθρώπινο οργανισμό, σε ισορροπία, όπως μπορούμε να δούμε στην εικόνα 2.2.

Εικόνα 2.2. Κολλάζ φωτογραφιών πόλεων με ποταμούς, πριν και μετά

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από [pop-daylighting-before-and-after-768x512.jpg](#)

Δυστυχώς, οι καπιταλιστικές κοινωνίες, θέλησαν τους ανθρώπους (κυρίως εργάτες και εργαζόμενους), να χτίζουν πόλεις και μεγάλα αστικά κέντρα, γύρω από τους τόπους εργασίας τους, αγνοώντας έως και καλύπτοντας την φύση, κάτω από τα βαριά τσιμέντα, κτίρια, δρόμους (Lefebvre, Δικαίωμα στην πόλη, 2006).

Ο άνθρωπος, ως προσαρμοστικό όν, μπόρεσε να «λειτουργήσει» και σε αυτές τις βαριές συνθήκες, ανακαλύπτοντας τρόπους ώστε να ενταχθεί στο περιβάλλον πρακτικά και ψυχολογικά και μέσα από αυτό, να δει μια ευχάριστη καθημερινότητα (Montgomery, 2013).

Ο όρος «Ψυχογεωγραφία» γεννήθηκε στο μυαλό του συγγραφέα Ντάνιελ Νταφόε, στο Λονδίνο, το 1722, στο έργο του «Ημερολόγιο της χρονιάς της πανούκλας». Σε αυτό το βιβλίο, ο Νταφόε, βλέπει την ψυχολογία που επικρατούσε στην πόλη του, όταν το 1665, ξέσπασε η επιδημία της πανούκλας και μάς συστήνει το Λονδίνο από την αρχή, σαν μια αχανής λαβυρινθώδη πόλη, γεμάτη μυστήριο, σαν αυτό που συχνά συναντούν οι αναγνώστες των γοτθικών μυθιστορημάτων (Μάχεν, 1995).

Εικόνα 2.3. Περιπατητές στο πέρασμα του χρόνου.

Ο Νταφόνε έδειξε τον δρόμο προς την περιπλάνηση και την καταγραφή – χαρτογράφηση. Το Λονδίνο ταίριαζε πολύ σε αυτή τη νέα ανακάλυψη και εκατό περίπου χρόνια αργότερα, το 1821, στην ίδια πόλη, ένας άλλος λογοτέχνης ήρθε, ως φυσιοδίφης – περιπατητής, να καταγράψει τις μεταφυσικές του διαδρομές, στο διάσημο έργο του «Οι εξομολογήσεις ενός οπιομανούς» (Κουίνσι, 2008).

Από την έρευνα για τον όρο «Ψυχογεωγραφία» δεν θα μπορούσε να λείπει ο παριζιάνος διαβάτης διανοούμενος του Αστικού τοπίου, flaneur, των Μπωντλαίρ (Μπωντλαίρ, 2022) και Πόε (Ροε, 2006), του 19ου αιώνα (1860).

2.2. Ανάλυση της Ψυχογεωγραφίας

Αναλύοντας τα δύο συνθετικά της λέξης, προκύπτουν δύο Επιστήμες. Η Επιστήμη της Ψυχολογίας και η Επιστήμη της Γεωγραφίας.

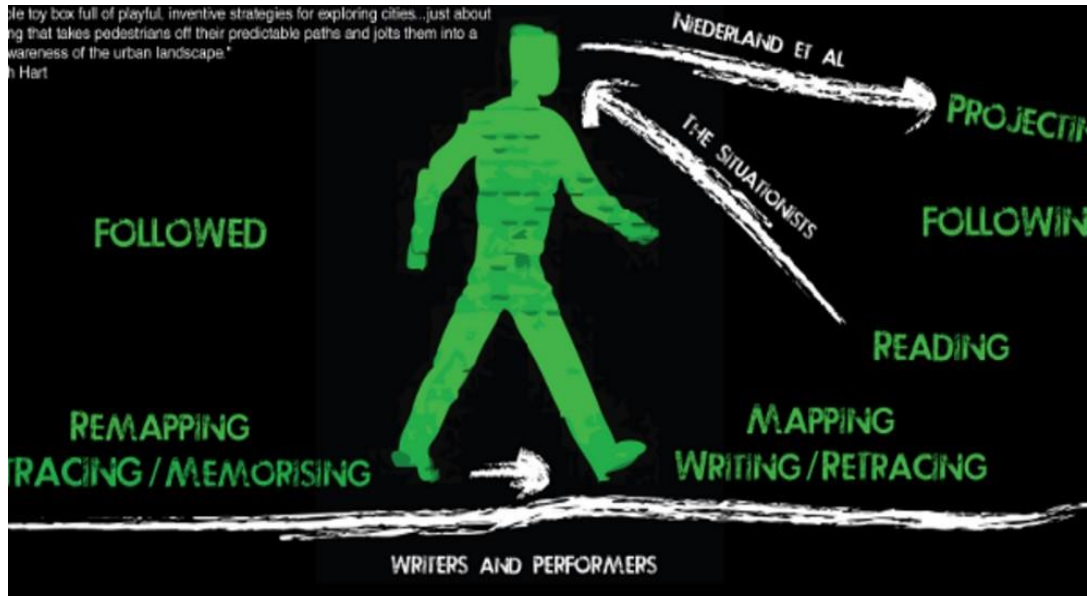
Η Επιστήμη της Γεωγραφίας, σαφώς αφορά τον χώρο. Τον ελεύθερο χώρο στη φυσική του κατάσταση, εδάφη, χάρτες, κλίμα και την ανθρωπογενή του κατάσταση, πληθυσμός, πολιτισμός, κοινωνία, οικονομία (Άλαστερ, 2010).

Εικόνα 2.4. Η πόλη Παλμάνοβα ή Αστέρι, Ιταλία

Η Ανθρωπογενής Γεωγραφία, που μάς απασχολεί στην συγκεκριμένη εργασία, έχει κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις και μαζί με την Ψυχολογία, αποτελεί κλάδο της Περιβαλλοντικής Κοινωνικής Ψυχολογίας (Κοσμόπουλος, 2000).

Από την πλευρά της Ψυχολογίας, η Περιβαλλοντική Ψυχολογία, μόλις την δεκαετία του 1960 αναγνωρίστηκε ως ξεχωριστό κομμάτι της Ψυχολογίας, καθώς, ως τομέας εμπλέκει τις Κοινωνικές Επιστήμες, την Επιστήμη της Γεωγραφίας, την Αρχιτεκτονική, την Ανθρωπολογία, την Πολεοδομία (χωρικός και αστικός σχεδιασμός) και την Επιστήμη της Νευροβιολογίας (J. J. Gieseeking, 2014).

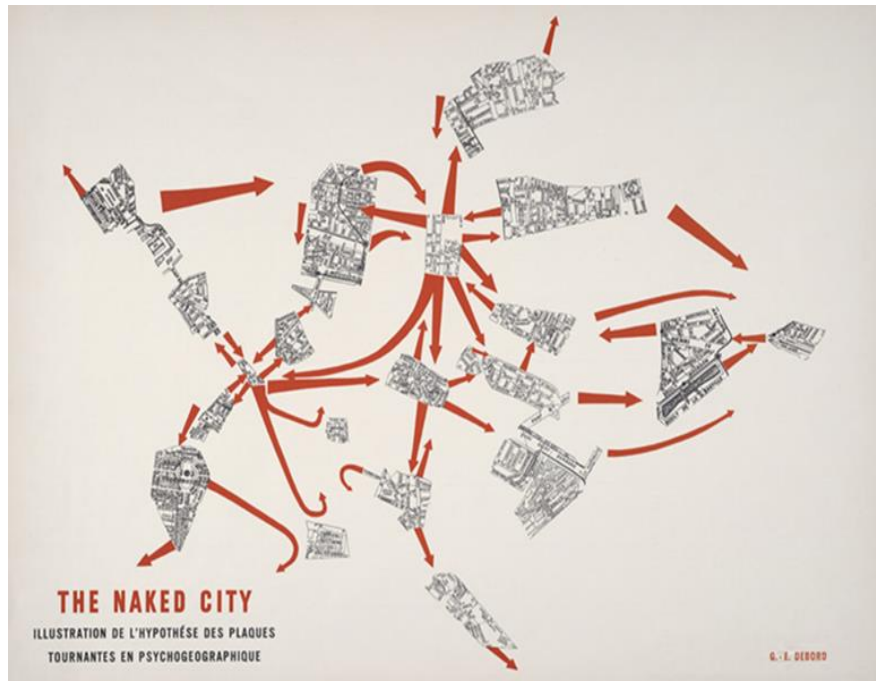
Εικόνα 2.5. Περιπατητής - Flaneur

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από iefimerida.gr, 2013

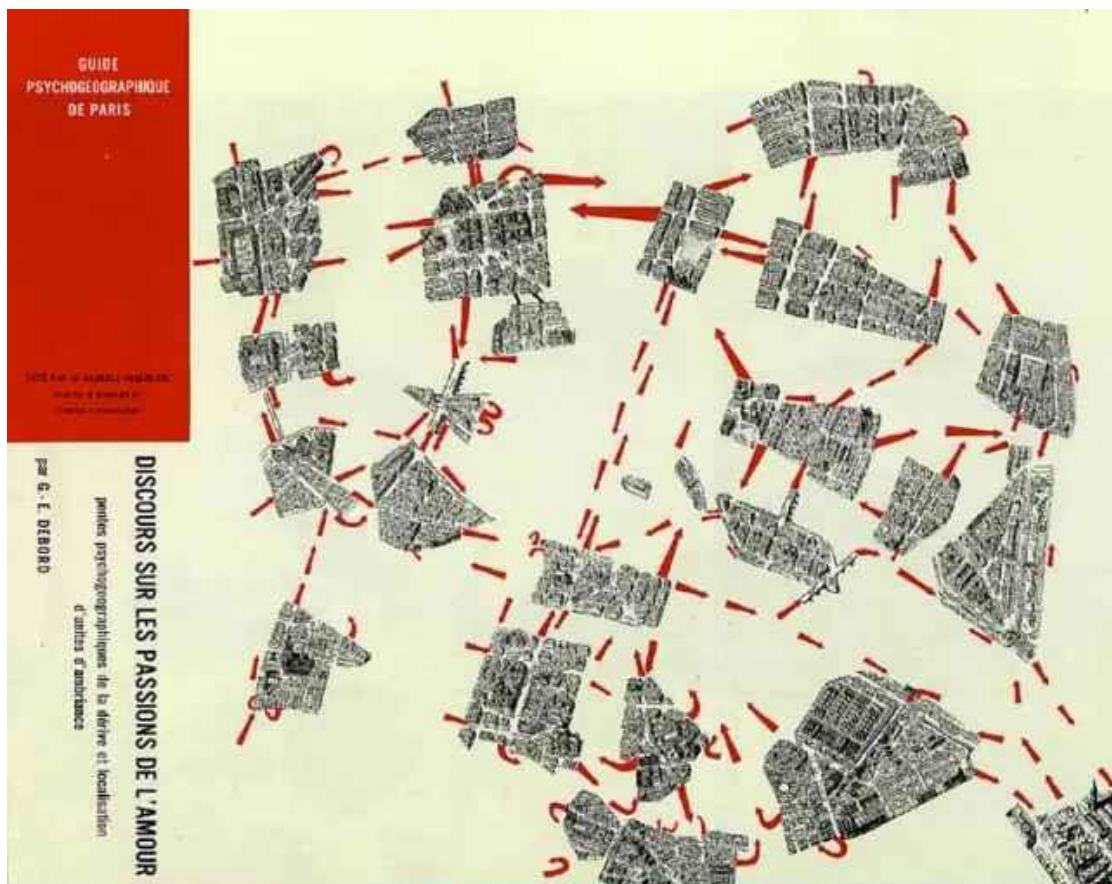
Αυτή η σημαντική σχέση αλληλεπίδρασης Ανθρώπου – Τόπου (Χώρου) και ιδιαίτερα Ανθρώπου – Άστου, έγινε κυρίαρχο θέμα μελέτης μιας ομάδας Αριστερών διανοούμενων, στην Γαλλία. Η Ομάδα των Καταστασιακών ή Λετριστών της οποίας ένα από τα πιο γνωστά ιδρυτικά μέλη υπήρξε, ο Γκυ Ντεμπόρ, ήταν ένα καλλιτεχνικό κίνημα στην Γαλλία την δεκαετία του '60. Φορμαλιστικά, γεννήθηκε από το Φαντασιακό Bauhaus και την Ψυχογεωγραφία του Λονδίνου. Στο Μανιφέστο τους «Για μια κατασκευή Καταστάσεων» η ομάδα (Ομάδες, κινήματα, τάσεις της σύγχρονης τέχνης μετά το 1945, 1991), πραγματεύτηκε την σχέση των ανθρώπων με την ζωή, την πολεοδομία, την εργασία, μια νέα αισθητική και τον πολιτισμό. Συνειδητοποιώντας την ματαιότητα της ύπαρξης χωρίς την επανάσταση και τη ρήξη των παλαιών προτύπων, σε σχέση με τα νέα, χρησιμοποίησαν στοιχεία του Σουρεαλισμού για να δημιουργήσουν «καταστάσεις» πέρα από τις συνηθισμένες νόρμες, διαλύοντας έτσι, κάθε κανόνα και επιτρέποντας στην ανθρωπότητα να υπάρξει μέσα από μια πιο κοινωνιολογική πολιτιστική αισθητική.

Όρισαν «Ψυχογεωγραφία» την ακριβή μελέτη των κανόνων και των ιδιαίτερων επιδράσεων του γεωγραφικού περιβάλλοντος, συνειδητά οργανωμένων ή μη, στα συναισθήματα και την συμπεριφορά των ατόμων και δημιούργησαν πλήθος ψυχογεωγραφικών χαρτών, τους οποίους μοίραζαν σε τουρίστες, κατακερματίζοντας, κάθε φορά διαφορετικά (από

μια άλλη οπτική) τους οικείους χώρους της καθημερινότητάς τους, βλέποντας σε κάθε έναν από αυτούς ένα παιχνίδι ανάγνωσης της πόλης, όπως βλέπουμε στις εικόνες 2.6 και 2.7.

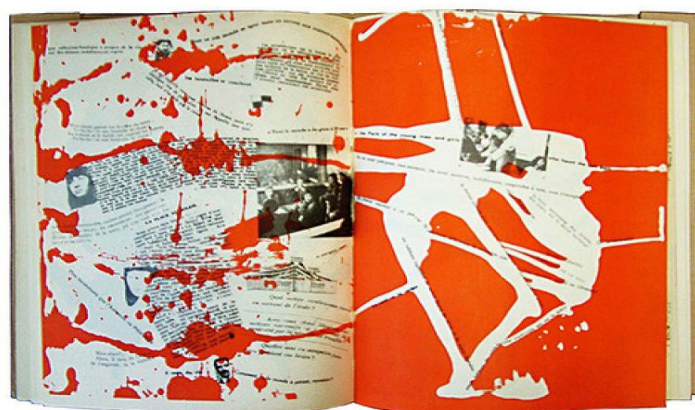
Εικόνα 2.6. Χάρτης Ψυχογεωγραφίας του κινήματος των Καταστασιακών.

Εικόνα 2.7. Γκυ Ντεμπόρ ψυχογεωγραφικός χάρτης της πόλης του Παρισιού.

Εκτός από τον φιλόσοφο Ντεμπόρ, βασικοί πρωτεργάτες του κινήματος υπήρξαν αξιόλογες προσωπικότητες από ποικίλους χώρους, όπως ο Isidore Isou (Ρουμάνος καλλιτέχνης και ιδρυτής του Λετριστικού κινήματος το 1946), ο Mustapha Khayati (Τυνήσιος πολιτικός, ακτιβιστής και ιστορικός τέχνης), ο Rene Vienet (Γάλλος σινολόγος, συγγραφέας και κινηματογραφιστής), η Alice Becker-Ho (γνωστή και ως Alice Debord, Κινέζικης καταγωγής, Γαλλίδα διανοούμενη), ο Rene Riesel (Αλγερινός δοκιμιογράφος, επαναστάτης, ακτιβιστής), ο Raoul Vaneigem (Βέλγος συγγραφέας) και ο Michael Prigent (Γάλλος εκδότης). Πιο συγκεκριμένα, στο Μανιφέστο τους γράφουν:

«Οι τέχνες γεννιούνται, αναπτύσσονται και εξαφανίζονται... Η Αισθητική, όπως η θρησκεία, μπορεί να χρειαστεί πολύ καιρό για να αποσυντεθεί... Τα χρόνια κυλάνε αστικότερα, προσμένοντας από την αντικειμενική τύχη, απίθανες περαστικές και αβέβαιες αποκαλύψεις.... ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΤΑΛΗΞΟΥΜΕ ΣΕ ΜΙΑ ΑΛΛΑΓΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ.... Η κατασκευή νέων πλαισίων αποτελεί πρωταρχική συνθήκη των διαφορετικών συμπεριφορών, των διαφορετικών τρόπων κατανόησης του κόσμου...» (Debord, 2011)

Εικόνα 2.8. Ψυχογεωγραφικό βιβλίο σημειώσεων του Γ. Ντεμπόρ

Στις αρχές του 19ου αιώνα, οι πρώτες φορητές φωτογραφικές μηχανές έδωσαν στον περιπατητή αστικό εξερευνητή, την ευκαιρία της παρατήρησης, της στιγμιαίας καταγραφής και μιας νέας οπτικής ανάγνωσης της πόλης. Αυτό που χαρακτηριστικά γράφει ο Μ. Προύστ «Το ταξίδι της ανακάλυψης δεν σημαίνει να ψάχνεις καινούργια μέρη, αλλά να ανακαλύπτεις και να βλέπεις με καινούργια μάτια» (Proust, 2011).

Ο Νταφόε, στο Λονδίνο του 1665, είδε μια αχανής λαβυρινθώδη πόλη, γιατί η επιδημία που συνέβαινε τότε, ήταν μια τραγική εικόνα πτωμάτων και το συναίσθημα του φόβου ήταν ικανό να αλλάξει την οπτική του. Αυτό αφορά μια λειτουργία του εγκεφάλου, την εγκεφαλική όραση και αποτελεί κλάδο της επιστήμης της Νευροβιολογίας (Zeki, 2022). Άρα από επιστημονικής άποψης, τα συναισθήματα είναι ικανά να αλλάξουν την οπτική μας αντίληψη.

Αυτό είναι και το επιστημονικό – ερευνητικό ταξίδι – παιχνίδι της Ψυχογεωγραφίας, «η αλλαγή της οπτικής αντίληψης».

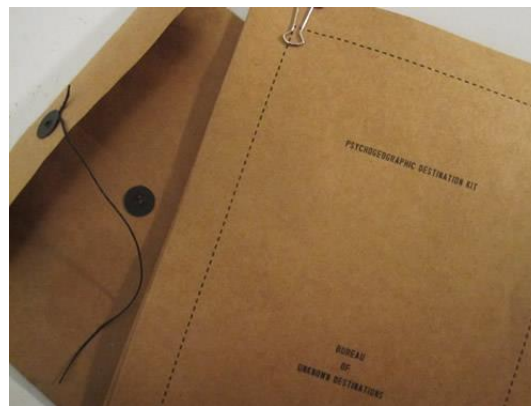
Η Ψυχογεωγραφία ευτυχώς, δεν έμεινε στα σημειωματάρια των επαναστατημένων νέων της δεκαετίας του 1960. Αυτοί οι χάρτες ζουν ακόμα και σήμερα μέσα σε βιωματικά έργα εικαστικών καλλιτεχνών όπως του Richard Long (εικόνα 2.9), σε εικαστικά Ψυχογεωγραφικά Φεστιβάλ (εικόνα 2.10), σε Ψυχογεωγραφικά παιχνίδια, όπως το project «Lost London» που σχεδίασε η Emilie Giles, το 2010, το «Psychogeographic Destination kit», που δημιούργησε το 2012, το Αμερικανικό Γραφείο Άγνωστων Προορισμών, για τις ανάγκες μιας εικαστικής έκθεσης στην Νέα Υόρκη (εικόνα 2.11) και φυσικά η τεχνολογία των smartphones έχει δημιουργήσει πολλές διαθέσιμες δωρεάν εφαρμογές για προσωπικές καταγραφές και περιπατητικούς πειραματισμούς.

Εικόνα 2.9. A walk of four Hours Richard Long

Εικόνα 2.10. Ερμούπολη Σύρος

Εικόνα 2.11. Psychogeographic Destination kit

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <http://unknowndestinations.org/>

Κεφάλαιο 3.

Η αναγκαιότητα της τέχνης – Ιστορική αναδρομή

Η ιστορία του ανθρώπου έχει ταυτιστεί με την ιστορία της τέχνης από χιλιάδες ή και εκατομμύρια χρόνια πριν. Είναι που ο άνθρωπος ένωσε μόνος και δημιούργησε μια «συντροφιά» ή είναι που ένωσε δημιουργικός και έφτιαξε εργαλεία για να δαμάσει την πείνα του; Σε αυτά τα ερωτήματα, μόνο με εικασίες μπορεί να απαντήσουν οι αρχαιολόγοι που θα ψάχνουν και πάντα θα βρίσκουν! Όμως, η κατασκευή εργαλείων που και αυτό είναι ένα είδος τέχνης, δεν υπήρξε η μόνη ανάγκη του ανθρώπου, καθώς φαίνεται. Ο Homo Sapiens 125000 χρόνια πριν, συχνά έβαφε το σώμα του, πιθανόν για τελετουργίες (στοιχείο υποκριτικής τέχνης), ενώ συνόδευε τους νεκρούς με τρόφιμα, όπλα και αντικείμενα μη χρηστικά. Αυτό ωθεί τους αρχαιολόγους, να σκεφτούν πως αυτοί οι άνθρωποι είχαν ένα είδος σκέψης, πέρα από την εποχή τους. Λάξευαν την πέτρα για να δημιουργήσουν μη χρηστικά αντικείμενα, δηλαδή έργα τέχνης (Χίου Χόνος, 1991). Χαρακτηριστικό δείγμα μικρογλυπτικής βλέπουμε στην εικόνα 3.1, η «Αφροδίτη» του Βίλεντορφ 30000 – 25000 π.Χ. λαξευμένη σε ασβεστόλιθο, μόλις 11,5 εκ. ύψος.

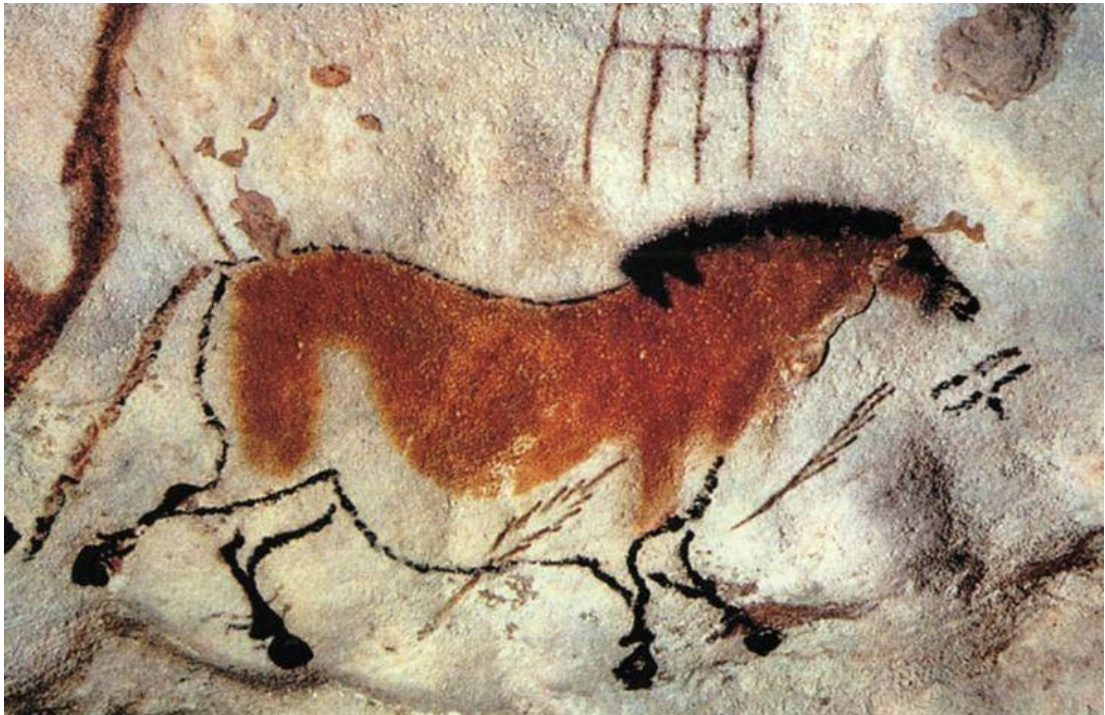

Εικόνα 3.1. Η «Αφροδίτη» του Βίλεντορφ, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Βιέννη.

Σίγουρα υπήρξαν και άλλες μορφές αντίστοιχων έργων με λάσπη – πηλό ή και χρώματα που διαλύθηκαν στον χρόνο. Αυτά που έχουν απομείνει και ως τώρα, βρεθεί, αν και μη χρηστικά, για να δημιουργηθούν, σίγουρα είχαν την χρησιμότητά τους.

Οι βραχογραφίες που ανακαλύφθηκαν από τον 19ο αιώνα τόσο στην Γαλλία όσο και σε άλλες περιοχές του πλανήτη, χρονολογούνται γύρω στο 20000 π.Χ.

Στην εικόνα 3.2, βλέπουμε μια εξαιρετική ζωγραφιά με ένα άλογο που δέχεται επίθεση με βέλη από ανθρώπους.

Εικόνα 3.2. «Άλογο με βέλη» Lascaux, Dordogne, Γαλλία.

Σημαντικό στοιχείο σε αυτές τις τοιχογραφίες είναι η εμμονή στην λεπτομέρεια, η οποία δίδεται γιατί αυτό που δείχνει δεν είναι άλλο, από μια αφήγηση και μια πιθανή λύση τεχνικής για το κυνήγι και την επιβίωση τελικά του ανθρώπινου είδους (Hollingsworth M. , 1989).

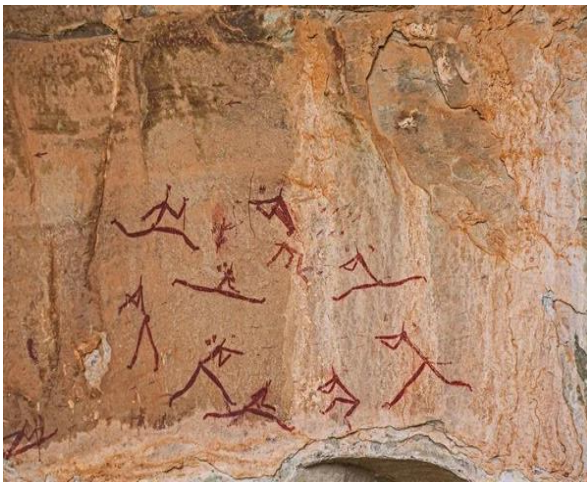
Στο βιβλίο «Ιστορία της Τέχνης» των Χιου Χόνορ και Τζον Φλέμινγκ (εκδ. Υποδομή, 1991), οι συγγραφείς αναφέρουν σημαντικά στοιχεία σχετικά με τις βραχογραφίες, όπως, πως κυριαρχούν οι φιγούρες των ζώων έναντι των ανθρώπων, πως οι ελάχιστοι άνθρωποι φαίνεται πως είναι άνδρες κυνηγοί κ.ά. Τα είδη ζώων που διακρίνονται, αφορούν το πέρασμα του χρόνου, τις ανάγκες διατροφής, ένδυσης και εργαλείων καθώς και τα είδη των ζώων που υπήρξαν ανά περίοδο στην εκάστοτε περιοχή. Η νατουραλιστική τους απεικόνιση, συχνά συνδέεται με την μνήμη ενώ η επαναληπτικότητά τους φαίνεται πως δημιούργησε ένα σύνολο «κανόνων» βάση των οποίων οι επόμενοι ζωγράφιζαν πάνω στα προγενέστερα έργα, με έναν, καθώς φαίνεται «μαγικό» μυστικιστικό τρόπο στα πλαίσια ετησίων τελετουργιών. Πως πρόκειται για τελεουργίες και όχι για διακοσμητικούς σκοπούς, φαίνεται μέσα από την ανακάλυψη πως τα βάθη αυτά των σπηλαίων, δεν ήταν κατοικήσιμα. Ενδιαφέρον έχει πως τέτοια έργα βρέθηκαν σε πολλές περιοχές του πλανήτη, όπως βλέπουμε στην εικόνα 3.3.

Αργεντινή

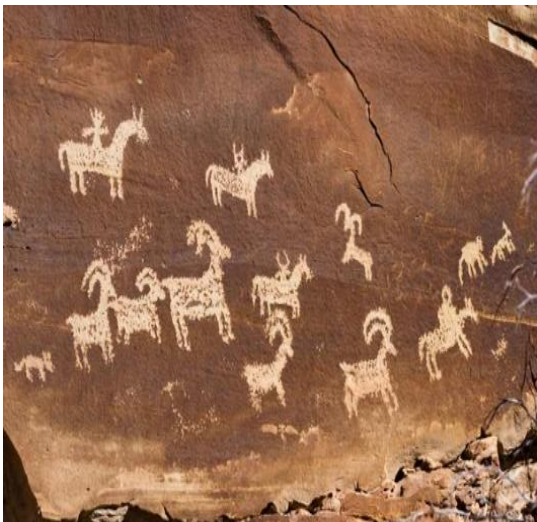
Αυστραλία

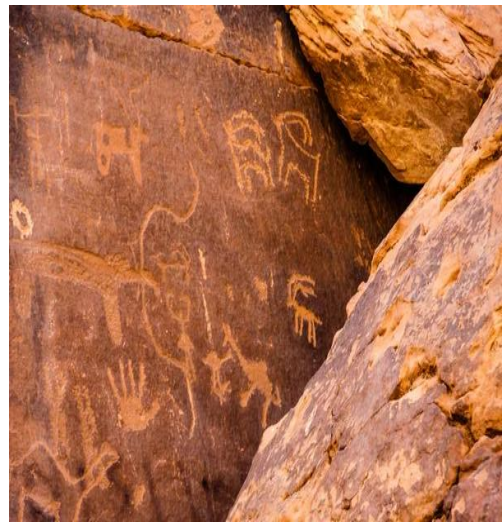
Νότια Αφρική

Ινδονησία

Κεντρική Αμερική

Σαουδική Αραβία

Εικόνα 3.3. Βραχογραφίες

Αυτές οι ζωγραφίες μας ωθούν να καταλάβουμε ποια ήταν τελικά η αναγκαιότητα της δημιουργίας τους, και καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ήταν η επικοινωνία, η οποία

αργότερα μεταφράστηκε σε γραφή. Η ζωγραφική όμως, παραμένει η πιο διαδεδομένη γλώσσα επικοινωνίας στον κόσμο, κυρίως λόγω της ανοιχτής σύμβασής της σχετικά με την εικόνα, η οποία είναι η ίδια σε ολόκληρο τον πλανήτη (π.χ. η εικόνα ενός δέντρου, του ανθρώπινου σώματος, των ουράνιων σωμάτων κ.ά. μπορεί να αναγνωσθεί εξίσου σε όλες τις περιοχές του πλανήτη). Έτσι, αυτή η «εικονολεκτική» γλώσσα, που χρησιμοποιήθηκε στις σπηλιές, αργότερα εξελίχθηκε στις Αρχαίες Αιγυπτιακές τοιχογραφίες, στις νωπογραφίες και την εγκαυστική στα σπίτια της Μινωικής Κρήτης και σε άλλες περιοχές της Αρχαίας Ελλάδας, της Ιταλίας και αργότερα στο Βυζάντιο, έχοντας διαφορετικό αναγνωστικό κοινό ανάλογα με την περίπτωση, παίζοντας μεταξύ του θρησκευτικού συμβολισμού και της αισθητικής ανάπτυξης της καθημερινότητας ως μια πηγαία μορφή τελετουργίας, έφτασε στις μέρες μας να γίνει αντικείμενο πολιτικής και πολιτιστικής ζωτικότητας, και να ασχοληθεί τελικά με τα δύσκολα θέματα του σύγχρονου κόσμου, στα Αστικά τοπία των μεγαλουπόλεων (Schacter, 2023).

Εικόνα 3.4. Έργο του Banksy σε τοίχο στο Λονδίνο, πολιτικό σχόλιο σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Ο Banksy, είναι ένας παγκοσμίου φήμης street artist, ο οποίος ενώ ο ίδιος απέχει από την δημοσιότητα, δημιουργεί στον δημόσιο χώρο, έργα με πολιτικά μηνύματα.

Γιατί η Τέχνη, ως κοινωνικό αγαθό, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ζωή. Λειτουργεί σαν ένας καθρέφτης της πραγματικότητας και δεν μπορεί να σχετίζεται μόνο με την αισθητική τέρψη των λίγων. Δεν γεννήθηκε για την αναπλήρωση του κάλλους, σε μια διακρίση μεταξύ Παραδείσου και Κόλασης. Δεν υπάρχει για να μάς «φυγαδεύει» από την ζωή, αλλά αντιθέτως, για να μάς βοηθήσει να πιστέψουμε σε αυτήν:

«...και η τέχνη για να εκπληρώσει σωστά τον προορισμό της, οφείλει να διαποτίζει τους ανθρώπους μ' αυτούς τους ζωογόνους χυμούς του Ουμανισμού. Να τους διαπλάθει σε άξιους χαλαστές και πλάστες, να τους εμπνέει και να τους μετατρέπει σε αληθινούς οικοδόμους του νέου Βασιλείου της δουλειάς, της ειρήνης και της πανανθρώπινης φιλίας». (Ζορμπαλάς, 1984)

Κεφάλαιο 4.

Τέχνη και Πανδημία

Η Τέχνη είναι πολύ δύσκολο να ορισθεί ή να δοθεί μέσα σε πλαίσια ή κανόνες, κυρίως γιατί εκ φύσεως αφορά την ελεύθερη σκέψη και έκφραση. Όμως αυτό, δεν σημαίνει πως ασχολείται μόνο με την ουτοπία ή την υπέρβαση της πραγματικότητας, κάθε άλλο. Η ιστορία της μαρτυρά πως αντλεί τα στοιχεία, την θεματολογία και την έμπνευση από την πραγματικότητα και τα καθημερινά προβλήματα. Άλλωστε, όπως έχει πει και ο Αριστοτέλης (Αριστοτέλης), «τέχνη είναι η μίμηση των οπτικών εμφανίσεων και των ανθρώπινων πράξεων, μέσα από το χρώμα, το σχέδιο και άλλων μορφών, όπως ο λόγος και το θέατρο». Ο μεγάλος φιλόσοφος ως πιο σημαντικά είδη μίμησης, θεωρεί τον οίκτο και τον φόβο, στοιχεία που μπορούν να προκαλέσουν έντονα συναισθήματα στον άνθρωπο.

Ο καλλιτέχνης μέσα στον Αστικό ιστό, αντιλαμβάνεται μέσα από τα προσωπικά του βιώματα και την μνήμη, την καθημερινότητά του. Αφουγκράζεται τον παλμό της πόλης και μέσα από μια -ας μου επιτραπεί ο όρος- «ασκητική» μοναχική ζωή, δημιουργεί στην σιωπή της ψυχής του, έργα. Παρατηρεί και καταγράφει τα συμβάντα, τα οποία αργότερα «εξηγεί» ως σημαίνοντα και σημειωμένα (Αριστοτέλης) ή ως σημειωτική της καθημερινότητάς του (Eco, 2019).

Φυσικά δεν θα μπορούσε η Τέχνη και οι εργάτες της (καλλιτέχνες – εικαστικοί) να παραβλέψουν τα τεκτονόμενα της εποχής τους ή και να δημιουργήσουν έργα τέχνης με κοινωνιολογικά θέματα άλλων εποχών. Άλλωστε, στο παρελθόν η τέχνη αποτέλεσε για μεγάλο χρονικό διάστημα, την μόνη μαρτυρία και καταγραφή της Ιστορίας. Από τους λοιμούς στον Αρχαίο κόσμο έως και την πρόσφατη Πανδημία Covid 19, χιλιάδες ασθένειες ενέπνευσαν εικαστικά έργα μεγάλων καλλιτεχνών, μέσα από πολλά εικαστικά κινήματα, που θέλοντας να μην μείνουν αμέτοχοι, τόσο στα δεινά όσο και στις επικίνδυνες (επίγειες) απολαύσεις της ζωής, έντυσαν με τα έργα τους τις έννοιες «Ζωή και Θάνατος» (Fischer, 1972).

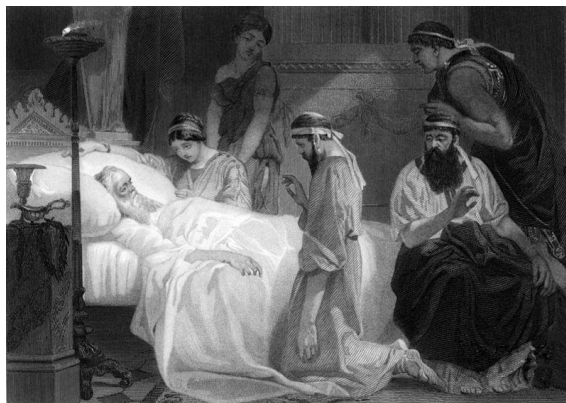
Μέσα από μια σύντομη ιστορική αναδρομή στις Πανδημίες που έσπειραν φόβο και θάνατο, σε αυτό το κεφάλαιο, θα συνεκτιμηθούν η Ζωή και η γραφή της, ως το πιο άμεσο αγαθό που είχε ποτέ ο άνθρωπος για να αντέχει στα δύσκολα, την Τέχνη.

Στην εικόνα 4.1, ο A. Rothaug μάς θυμίζει τον Λοιμό της Τροίας, που σύμφωνα με τον Όμηρο, έγινε κατά την περίοδο του Τρωϊκού Πολέμου. (Ομήρου Ιλιάς (ραψωδία Α' στίχοι 45-65), 2007)

Στην εικόνα 4.2, ο A. Chappel (1828 -1887) χαράζει μια γκραβούρα (Chappel) και μάς θυμίζει τον θάνατο του Περικλή από τον ανεξιχνίαστο ακόμα Λοιμό της Αθήνας, περίπου το 430 – 425π.Χ.

Εικόνα 4.1. «ο Θεός Απόλλων φέρνει τον Λοιμό στους Αχαιούς» Alexander Rothaug, λάδι σε καμβά, 1920.

Εικόνα 4.2. «ο θάνατος του Περικλή» Alonzo Chappel (1828 – 1887), γκραβούρα.

Εικόνα 4.3. «η πανώλη του Γαληνού, χτυπά την Ρώμη» Ζιλ-Ελί Ντελονέ, λάδι σε καμβά, 1869.

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://www.kathimerini.gr/culture/books/1072244/stin-epidimia-xanaginomaste-koinotita/>

Στην εικόνα 4.3 ο Γάλλος ζωγράφος Ζιλ-Ελί Ντελονέ, μάς θυμίζει την Πανώλη που έγινε στην Ρώμη το 165-180μ.Χ. γνωστή και ως «Λοιμός των Αντωνίνων» ή «πανώλη του Γαληνού» από τον Κλαύδιο Γαληνό, που την έζησε και την κατέγραψε.

Εικόνα 4.4. «ο Άγιος Σεβαστιανός προσεύχεται για τα θύματα της πανώλης» Josse Lieferinxe, λάδι σε καμβά, 1498.

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://www.sansimera.gr/listes/26>

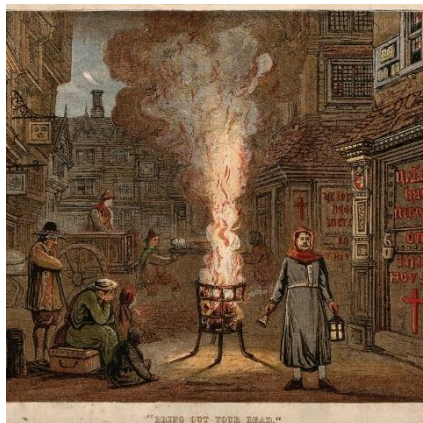
Στην εικόνα 4.4, ο J. Lieferinxe με το έργο του, κάνει αναφορά στον Λοιμό του Ιουστινιανού, το 541 μ.Χ.

Εικόνα 4.5. «ο Μαύρος Θάνατος» αγνώστου καλλιτέχνη.

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από https://cdn.sansimera.gr/media/photos/main/Black_Death.jpg

Στην εικόνα 4.5, ο άγνωστος καλλιτέχνης, εξιστορεί την δεύτερη εμφάνιση της βουβωνικής πανώλης, γνωστή ως «Μαύρος Θάνατος» κατά την διάρκεια της οποίας 1347-1350, πέθανε το ένα τρίτο του πληθυσμού του πλανήτη.

Εικόνα 4.6. «Bring out your dead» Edmund Evans, έγχρωμη ξυλογραφία, 1864.

Σημείωση: Το έργο βρίσκεται στην συλλογή Yale Centre for British Art.

Στην εικόνα 4.6, ο Ε. Evans μάς αποκαλύπτει τί έζησε ο Νταφόε στο Λονδίνο της μεγάλης Πανώλης που ευθύνεται για τον θάνατο του 20% του πληθυσμού του.

Εικόνα 4.7. «Le Cholera-morbus dans le Jura» A. Gautier, σχέδιο με μολύβι, 1859

Στην εικόνα 4.7, το σχέδιο με μολύβι του Α. Gautier μάς δείχνει τον τρόπο της επιδημίας της Χολέρας του 1854. Την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου 1853-1856, η φονική Χολέρα αποβιβάστηκε στο Λιμάνι του Πειραιά, από Άγγλους και Γάλλους στρατιώτες, με αποτέλεσμα «η Ξένη του 1854» να εξαπλωθεί στην Αθήνα.

Εικόνα 4.8. «La Ronde des Médecins et des Potards» E. Guillaumin, ξυλογραφία, 1889

Στην εικόνα 4.8, γίνεται αναφορά σχετικά με την πανδημία της Ρωσικής γρίπης του 1889-1890. Η πρώτη παγκόσμια θανατηφόρα γρίπη, η οποία ξεκίνησε από το Καζακστάν, πέρασε στην Μόσχα, στην Φινλανδία και την Πολωνία, στην υπόλοιπη Ευρώπη, ταξίδεψε ένα χρόνο μετά, μέσω του Ατλαντικού Ωκεανού, στην Β. Αμερική και την Αφρική και εξαιτίας της έχασαν την ζωή τους πάνω από 360000 άνθρωποι, στην σύντομη διάρκειά της.

Εικόνα 4.9. «αυτοπροσωπογραφία» Egon Schiele, λάδι σε καμβά, 1912

Εικόνα 4.10. «η μοναξιά της ανάρρωσης» αυτοπροσωπογραφία E. Munch, λάδι σε καμβά, 1919, Όσλο, Εθνική Πινακοθήκη.

Η Ισπανική γρίπη (ή η γρίπη των πτηνών) φαίνεται πως ταξίδεψε στον πλανήτη το 1918 από την Κίνα, αφάνισε περίπου 50,000,000 ανθρώπους παγκοσμίως και εξαφανίστηκε το 1919, λόγω ανοσίας όσων ασθενών δεν είχε ήδη σκοτώσει. Στην εικόνα 4.9 βλέπουμε ένα από τα θύματά της, τον μόλις 28 ετών ζωγράφο E. Schiele, ενώ στην εικόνα 4.10 βλέπουμε έναν ακόμη ζωγράφο, που όμως κατάφερε να επιβιώσει, τον E. Munch.

Μετά την Ισπανική γρίπη, οι πανδημίες που γνώρισε ο πλανήτης, υπήρξαν όλες θανατηφόρες, βάζοντας την βιομηχανία εμβολίων σε πρωτεύουσα θέση. Σε κάθε επιδημία, η καραντίνα αποδείχτηκε ως η πρώτη μορφή αντιμετώπισης, εντείνοντας όμως σταδιακά το αίσθημα της απομόνωσης και της μοναξιάς.

Κατά την διάρκεια της πανδημίας Covid 19 η οποία ξεκίνησε από την Κίνα και εξαπλώθηκε αλματωδώς σε ολόκληρο τον πλανήτη, σκοτώνοντας χωρίς διάκριση, η καραντίνα, ο εγκλεισμός και ο φόβος, κράτησαν τους ανθρώπους μακριά, αλλά την τέχνη σε διαρκή διάλογο, όπως βλέπουμε στην εικόνα 4.11.

Εικόνα 4.11. «People kissing wearing face masks» Pony Wave, 2020, street art στην παραλία Venice στην Καλιφόρνια.

Κεφάλαιο 5.

Ο ρόλος του ευρύτερου δημόσιου τομέα και των στελεχών των Πολιτιστικών Ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση των καταστροφών

Στο κεφάλαιο «Τέχνη και Πανδημία» είδαμε μέσα από το πρίσμα της Τέχνης, με ποιόν τρόπο οι άνθρωποι, ανάλογα με την εποχή και τις συνθήκες, βρέθηκαν στην δίνη του αόρατου εχθρού, για να φτάσουμε στο σήμερα, στην τεχνολογικά εξελιγμένη κοινωνία, στην κοινωνία της πληροφορίας, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, του διαδικτύου και της εξελιγμένης πλέον, ιατρικής κοινότητας.

Σε αυτό το σημείο, εύλογα τίθεται η ερώτηση: «Αυτή η τεχνολογική εξέλιξη, βοήθησε τους ανθρώπους παγκοσμίως;»

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Η πανδημία του κορωνοϊού γνωστή ως Covid 19 προκλήθηκε από στέλεχος SARS-CoV-2 και για πρώτη φορά εμφανίστηκε στην πόλη Γιουχάν της Κίνας, τον Δεκέμβριο του 2019. Οι πρώτες απόπειρες περιορισμού της νόσου απέτυχαν, με αποτέλεσμα ο ΠΟΥ (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας) να ανακοινώσει ότι η νόσος Covid 19, αποτελεί Έκτακτη Ανάγκη Δημόσιας Υγείας Διεθνούς Ενδιαφέροντος από την αρχή του έτους 2020 και από τις 11 Μαρτίου ότι αποτελεί Πανδημία. Η κατάσταση έκτακτη ανάγκης άρθηκε στις 5 Μαΐου 2023. Η πανδημία COVID-19 εκτιμάται πως Παγκοσμίως μέσα σε δυο χρόνια προκάλεσε περισσότερους από 18 εκατομμύρια θανάτους σε πάνω από 570 εκατομμύρια κρούσματα, γεγονός που την καθιστά μία από τις πιο θανατηφόρες στην ιστορία. (Wikipedia, n.d.)

Όταν στις 9 Ιανουαρίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημερώθηκε για πρώτη φορά, από τον Π.Ο.Υ. (Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας), σχετικά με την εξάπλωση και την επικινδυνότητα της νόσου, δημιουργήθηκε ένα Πρωτόκολλο Στρατηγικής για την άμεση αντιμετώπισή της. (European Commission, n.d.) Σε αυτό το Πρωτόκολλο, πρωτοστάτησαν, τα συμπτώματα, η καραντίνα και οι απλές καθημερινές προφυλάξεις, όπως η συχνή απολύμανση των χεριών, η χρήση μάσκας κλπ.

Συγκεκριμένα από τις 25 Φεβρουαρίου 2020 με τον όρο «Κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης του κορωνοϊού» το Υπουργείο Εσωτερικών (Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.) ενημέρωσε τους τους Δήμους της χώρας με το Άρθρο Πρώτο, συνιστά: την προσωρινή απαγόρευση της λειτουργίας των θεάτρων, κινηματογράφων, χώρων αθλητικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, ιδιωτικών επιχειρήσεων, δημοσίων υπηρεσιών και οργανισμών καθώς και

γενικά χώρων συνάθροισης κοινού. Από 11 Μαρτίου 2020 με τον όρο «Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης κορωνοϊού COVID 19 και της ανάγκης περιορισμού της διάδοσής του», με το Άρθρο Δέκα, συνιστά: κατά το διάστημα λήψης των μέτρων, η λήψη των αποφάσεων των πάσης φύσεως συλλογικών οργάνων των ΟΤΑ α' και β' βαθμού μπορεί να λαμβάνει χώρα είτε διά περιφοράς είτε διά τηλεδιάσκεψης. Στην δια ζώσης σύγκλησης των συμβουλίων, οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνται κεκλεισμένων των θυρών. Επίσης, το προσωπικό τους απασχολείται σε άλλη υπηρεσία του ίδιου νομικού προσώπου με απόφαση του οικείου Προέδρου ή σε άλλη υπηρεσία του οικείου ΟΤΑ ή άλλου νομικού προσώπου αυτών, με απόφαση, κατά περίπτωση, του οικείου δημάρχου ή περιφερειάρχη. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται το ωράριο εργασίας του υπαλλήλου, καθώς και η τυχόν ανάθεση συναφών καθηκόντων άλλου κλάδου για την εξυπηρέτηση των υπηρεσιών.

Η Ελληνική Κυβέρνηση διεξήγαγε σχεδόν καθημερινά, προληπτικά τεστ, σε κάθε περιοχή της Επικράτειας, και οι αριθμοί κάθε είδους έγιναν κομμάτι της καθημερινότητάς μας (εικ. 5.1).

Εικόνα 5.1 Εβδομαδιαία επισκόπηση

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://covid19.gov.gr/covid19-live-analytics/>.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησε τα κράτη μέλη της, για να αποτρέψει την ανεργία από το αναγκαστικό κλείσιμο των επιχειρήσεων, κατά την διάρκεια της καραντίνας, στις 25 Σεπτεμβρίου του 2020 με 87,4 εκατομμύρια ευρώ, ενώ νωρίτερα τον ίδιο χρόνο, στις 18 Σεπτεμβρίου, υπέγραψε δεύτερη σύμβαση με την φαρμακευτική εταιρεία Sanofi-GSK ώστε 300εκατομμύρια δόσεις του εμβολίου της, να αγοραστούν από τα κράτη μέλη της. (European Comission, n.d.)

Από την μια άκρη της χώρας έως την άλλη, σε ολόκληρη την Επικράτεια, οι Πολιτιστικοί Οργανισμοί των Δήμων παρέχουν υπηρεσίες στους δημότες τους, μέσω προγραμματισμένων μαθημάτων και εκδηλώσεων, αναλόγως, καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς. Τον Μάρτιο του 2020, την στιγμή που πάγωσαν όλα, με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών, αναστάληκε η λειτουργία τους, καθώς το Πρωτόκολλο απαγόρευε μαθήματα και εκδηλώσεις σε κλειστούς χώρους. Για τον λόγο αυτό, σε πολλούς δήμους υπήρξε εσωτερική μετακίνηση πολλών νομικών προσώπων για την κάλυψη εκτάκτων αναγκών των Δήμων (Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.). Ήδη από το 2014, πολλοί δήμοι είχαν ξεκινήσει μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Παρατηρητήριο καινοτομίας» και την διαδικτυακή πλατφόρμα www.innovation.gov.gr να

εκσυγχρονίζονται μέσα από τον ψηφιακό μετασχηματισμό και την ψηφιακή διακυβέρνηση, για μια σύγχρονη και αποδοτικότερη τοπική ανάπτυξη (Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.).

Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Πολιτιστικών Οργανισμών τους (όπου υπάρχουν), οδήγησε πολλούς από αυτούς, σε Ευρωπαϊκά και Παγκόσμια Προγράμματα διαφόρων κατευθύνσεων, όπως στην περίπτωση των Δήμων Κορινθίων, Θέρμης και Λάρισας οι οποίοι με την συμμετοχή τους στο «Παγκόσμιο Δίκτυο των Πόλεων που Μαθαίνουν» της UNESCO (UNESCO, n.d.) (το οποίο είναι σε δράση από το 1970, Learning Cities), παρά το πρόβλημα των έκτακτων μέτρων σχετικά με την Πανδημία Covid 19, πέτυχαν την πρώτη συμμετοχή τους, τον Σεπτέμβριο του 2020. Η ομάδα που συμμετείχε για την επίτευξη του στόχου, με επικεφαλής τον ομότιμο καθηγητή του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και Ειδικό Σύμβουλο του Δημάρχου Κορινθίων κ. Γ. Μπαγάκη (Μπαγάκης) (για τον Δήμο Κορινθίων), εργάστηκε με πολίτες και φορείς του Δήμου, στο «τρίπτυχο Εκπαίδευση-Πολιτισμός-Τουρισμός» (Συλλογικό, 2019). Ο Δήμος Λάρισας, συμμετέχει από το 2015 σε αυτό το πρόγραμμα έχοντας συντονιστικό ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο στην θεματική ομάδα της «Ενεργού Πολιτειότητας», η οποία αφορά, τις αλλαγές που συντελέστηκαν στο Medelin της Κολομβίας, στην διαφοροποίηση της Έξυπνης Πόλης (Smart City) στο θεωρητικό πλαίσιο μετασχηματισμού των πόλεων σε περιόδους πανδημιών, καταστροφών και κρίσεων. Ο Δήμος Λάρισας, κατά την διάρκεια της Πανδημίας Covid 19 λειτούργησε μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας τα προγράμματα «Λάρισα μαζί» «Πανεπιστήμιο των Πολιτών» «Δημοτικό Συμβούλιο Νεολαίας» «Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ)» και «Εκπαίδευση ως ενεργός Πολιτειότητα» (εικ. 5.2).

Η νέα πραγματικότητα στην εποχή του Covid-19
Προκλήσεις & όρια

Το Πανεπιστήμιο των Πολιτών του Δήμου Λαρισαίων, στο πλαίσιο της Πύλης των Μαθητών, οργανώνει σειρά 4 διαδικτυακών εκδηλώσεων σε ετήσια θεματολογία της νέας πραγματικότητας που βιώνουμε εξαιτίας της πανδημίας του Κορωνοϊού.
Τετάρτη 20 Μαΐου - Τετάρτη 10 Ιουνίου
μέσα από την διαδικτυακή Πύλη του Δήμου Λαρισαίων
www.larissamazi.gr **Δήμος Λαρισαίων**

Δημόσια Υγεία & Υγειονομική Κρίση.	Τετάρτη 20 Μαΐου
Οι κοινωνικές επιπτώσεις της Υγειονομικής Κρίσης.	Τετάρτη 27 Μαΐου
Η Οικονομία στην εποχή του Κορωνοϊού. Κίνδυνοι, προκλήσεις, προοπτικές.	Τετάρτη 3 Ιουνίου
Η Εκπαίδευση στην περίοδο της Υγειονομικής Κρίσης. Η πρόκληση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.	Τετάρτη 10 Ιουνίου

Διαδικτυακή Πύλη: www.larissamazi.gr // ώρες 19:30-21:30

Εικόνα 5.2. "Η νέα πραγματικότητα στην εποχή του Covid-19"

Ο Δήμος Θέρμης σε συνεργασία με το «Εργαστήρι χωρίς Σύνορα» <https://exs.gr/> (μια κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση στην Θεσ/νίκη), από τον Μάρτιο του 2020, την αρχή δηλαδή της Πανδημίας -Καραντίνας, δημιούργησε ομάδες εργασίας νέων 15-29 ετών που

εργάσθηκαν μέσω της διαδικτυακής κοινότητας του Facebook σχετικά με τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα. (Facebook - Municipality of Thermi, n.d.)

Ο Δήμος Ερμούπολης Σύρου, ήταν και αυτός, ένας από τους ψηφιακά ενεργούς Δήμους της χώρας κατά την διάρκεια της Πανδημίας, με πλήθος δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια της διετίας 2020-2021, παρά τις αντίξοες συνθήκες και το αυστηρό Πρωτόκολλο της Κυβέρνησης, που απαγόρευε ρητά κάθε εκδήλωση με φυσική παρουσία, κατάφεραν να προσαρμοστούν στις συνθήκες φέρνοντας εις πέρας πλήθος διαδικτυακών εκδηλώσεων όπως, εικαστικές εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, κ.ά., και δράσεων με σκοπό την προβολή και ανάδειξη των μνημείων και της Πολιτιστικής κληρονομιάς της Σύρου. Πέραν των εκδηλώσεων, παρέμειναν ενεργοί ως Δήμος, στα Πολιτιστικά Εκπαιδευτικά τους Προγράμματα τα οποία στήριξαν ψηφιακά, κάνοντας τηλεεκπαίδευση στα μαθήματα Φιλαρμονικής, στα εικαστικά παιδικά εργαστήρια, καθώς και άλλες δράσεις για την δημιουργική απασχόληση των μικρών παιδιών, όπως ξεναγήσεις από το ενυδρείο στην περιοχή Κίνι, την ψηφιακή έκθεση των προσωπικών αντικειμένων του Μάρκου Βαμβακάρη, στην Άνω Σύρο, ψηφιακές ξεναγήσεις στο Βιομηχανικό τους Μουσείο, κ.ά. Επίσης σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, το Βιομηχανικό Μουσείο Σύρου, εντάχθηκε την ίδια περίοδο, στα κτίρια Βιομηχανικής κληρονομιάς του Συμβουλίου της Ευρώπης ενώ προτάθηκε ως μέλος προς ένταξη, στο Διεθνές συμβούλιο Μουσείων (ICOM) και μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας ICOMΕ παρουσιάστηκε σε 145 χώρες, συμμετέχοντας με συναυλία στον εορτασμό για την Παγκόσμια Ημέρα των Μουσείων. (Λογότυπος, n.d.)

Δεν είναι ούτε πολλοί αλλά ούτε και λίγοι οι Δήμοι σε ολόκληρη την Επικράτεια που βρίσκονταν ήδη ενταγμένοι σε διάφορα προγράμματα ψηφιακού μετασχηματισμού και βιώσιμης ανάπτυξης (Μπρέγιαννης, 2012) πολύ πριν η Πανδημία Covid 19 εμφανιστεί και στη χώρα μας. Ο Δήμος Αρχάνων, μαζί με τον Δήμο Πλατανιάς στην Κρήτη, από το 2000, συμμετέχουν ενεργά στο πρόγραμμα ΣΒΑΚ Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα CIVITAS. Ο Δήμος Χίου, από το 2002 με το πρόγραμμα «η πόλη στη σύγχρονη οικονομία», την ίδια χρονιά, ο Δήμος Τρικκαίων χαρακτηρίζεται ως η «πρώτη έξυπνη πόλη» στην Ελλάδα, με το διεθνές πρόγραμμα «Έξυπνων Πόλεων» Smart Cities. Ο Δήμος Καρδίτσας από το 2005, με το πρόγραμμα «Πράσινες Μεταφορές», ο Δήμος Μήλου, από το 2007, με το πρόγραμμα «Νερό και Διαχείριση Υδάτων στις πόλεις» και πολλοί άλλοι δήμοι, οι οποίοι στην πρόκληση για άμεση ψηφιακή αναβάθμιση, αλλά και αντιμετώπιση των ευπαθών και άλλων ομάδων, με όποιον τρόπο, απάντησαν θετικά, με αποτέλεσμα, είτε μέσα από πλατφόρμες διαδικτυακών Πολιτιστικών Προγραμμάτων τηλεεκπαίδευσης, είτε με τον κλασσικό τρόπο τηλεπικοινωνίας, να βρεθούν κοντά στους δημότες τους, παρέχοντάς τους την απαραίτητη στήριξη σε κάθε ανάγκη.

Οι Δήμοι της χώρας ως μικρές κοινωνίες συνέβαλλαν και συμβάλλουν κάθε φορά με κάθε τρόπο στις επιταγές της Κυβέρνησης θετικά, προς τους δημότες τους και όχι μόνο. Ειδικά σε αυτή την τελευταία κρίση Covid 19 που για να γίνουν πιο αποτελεσματικοί έπρεπε να είναι ενήμεροι με την τεχνολογία, διαπιστώνουμε πόσο σημαντική είναι η αναβάθμιση – εκπαίδευση των δημοσίων υπαλλήλων στους ΟΤΑ, τόσο στον τομέα του Πολιτισμού όσο και σε κάθε άλλο τομέα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλλον, απαιτείται εξαιρετικά ορισμένο καταρτισμένο προσωπικό καθώς καλούνται να αναλάβουν μία αρκετά πολύπλοκη διαδικασία οργάνωσης. Στόχος είναι να δημιουργήσουν ένα πιο ευέλικτο ηλεκτρονικό δίκτυο, να αμβλυυνθεί η γραφειοκρατία και να υπάρξει καλύτερη αφενός συνεργασία μεταξύ των υπαλλήλων και αφετέρου άμεση εξυπηρέτηση των πολιτών. Οι Ο.Τ.Α καθορίζουν σημαντικό παράγοντα διοίκησης της χώρας. Είναι υπεύθυνοι για τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων για ποικίλους

παράγοντες που σχετίζονται με την εργασία, την τροφή, την υγεία, τη θέρμανση και τις υποδομές. Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης διοικούν και υλοποιούν προγράμματα που κρίνονται απαραίτητα για το βίο του ατόμου. Δεσμεύονται να φέρουν εις πέρας και με επιτυχία κάθε σχέδιο που τους ανατίθεται. Ασχολούνται με θέματα όπως η προσβασιμότητα και η κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής (ανθρώπινο και οικονομικό κεφάλαιο μηχανήματα, εργαλεία) μία διαδικασία αρκετά δυσχερής αν αναλογιστούμε την ποικιλόμορφη γεωμορφολογία της Ελλάδας. Για παράδειγμα τα νησιά δεν συνενώνονται με το οδικό δίκτυο και τα αγαθά και οι υπηρεσίες μπορούν να φτάσουν μόνο με πλοίο ή με το αεροπλάνο. Συνεπώς, οι υποδομές αποτελούν από τις πιο σπουδαίες υλοποιήσιμες πράξεις. Ένας Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης οφείλει να διαθέτει και έναν ικανό αριθμό εργαζομένων αλλά και εργαζόμενους με ποιοτική επάρκεια, προκειμένου να ανταποκριθούν στο ρόλο τους αλλά και να επιτευχθούν οι στόχοι. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως γι' αυτό είναι, η συστηματική ενημέρωση και η επιμόρφωση των στελεχών των Δήμων αλλά και των αιρετών, δεδομένου ότι προκύπτουν διαφορετικές ανάγκες κάθε φορά, με την αέναη εξέλιξη της τεχνολογίας και της κοινωνίας, οι οποίες επιζητούν διαφορετική προσέγγιση.

Τέλος, όπως και στο περιβάλλον χρησιμοποιούμε τον όρο “τροφική αλυσίδα” για να δείξουμε τη σημαντικότητα της ύπαρξης όλων των ειδών, έτσι και στην κοινωνία αλλά και στην οικονομία πρέπει να συμβάλλουν όλοι ώστε να υπάρχει ένα αποτέλεσμα. (Διονυσοπούλου, 2023)

Συνεπώς, η ενημέρωση και η επιμόρφωση των αιρετών και των υπαλλήλων των Δήμων και των Περιφερειών πρέπει να αποτελούν τμήμα μιας ολοκληρωμένης πολιτικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. (Μαραβέλιας)

Κεφάλαιο 6.

Η Πανδημία Covid 19 και το διαδίκτυο

«το μέσο είναι μήνυμα» (Μακλούαν, 1990)

Πίσω στο 1960 ένας Ακαδημαϊκός Φιλόσοφος, канаδικής καταγωγής, σε ένα βιβλίο του είχε αναφέρει πως τα ηλεκτρονικά μέσα είναι η προέκταση του σώματός μας. Όταν διάβασα το βιβλίο του «Media, οι προεκτάσεις του σώματός μας», ένιωσα πως ζω μέσα σε ένα ανέκδοτο. Πως κανένα βιβλίο από όσα έχουν ήδη γραφτεί, δεν έγινε τυχαία, αλλά μέσα σε ένα πολύ συγκεκριμένο πρόγραμμα με προσανατολισμό, το ψηφιακό μέλλον του οποίου είμαστε ρόλοι. (Orwell, 1999)

Ξάφνου το Matrix (The Matrix, 1999) έγινε πιο πραγματικό από ποτέ! Από τον προφητικό λόγο του Μακλούαν ως σήμερα, ένας κόσμος γεμάτος πληροφορία ζει στις άκρες των δακτύλων μας και δεν μάς υποχρεώνει καν, να βγούμε από το σπίτι.

Τον Μάρτιο του 2020 η Ελλάδα έζησε μια σύγχρονη καραντίνα για χάρη της Πανδημίας Covid 19. Θυμάμαι χαρακτηριστικά πως από την μια μέρα στην άλλη, η οδηγία της Κυβέρνησης ήταν σαφής και αμετάκλητη «Μένουμε σπίτι – Μένουμε ασφαλείς». Όλες σχεδόν οι «φυσικές» επιχειρήσεις πάγωσαν χωρίς να ξέρει κανείς πόσο θα διαρκέσει. Μόνο τα νοσοκομεία και η Ιατρική κοινότητα βρίσκονταν σε αναβρασμό. Οι θορυβώδεις άλλοτε πόλεις, σιώπησαν (εικ. 6.1) και η ψηφιακή πραγματικότητα πήρε φωτιά. Η μετάβαση του καθενός μας στον ψηφιακό κόσμο, έγινε τόσο απλά, σαν να αλλάξαμε ρούχο.

Εικόνα 6.1. Η Αθήνα την εποχή της καραντίνας

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από [athens-lockdown-photography-alexandros-maragos-1.jpg](#).

Η Πανδημία Covid 19, ανέδειξε τελικά το διαδίκτυο, ως το μέγιστο επικοινωνιακό μέσο! Τα κοινωνικά δίκτυα και οι πλατφόρμες επικοινωνίας όπως το Zoom, το Skype και άλλα, διαμόρφωσαν τα εκπαιδευτικά προγράμματα από όποια πηγή κι αν προέρχονταν. Η τηλεργασία (ΕΛΙΝΥΑΕ, n.d.) και η τηλεεκπαίδευση (Ministry of Education, n.d.), αναπτύχθηκαν με τέτοιο τρόπο, ώστε η καραντίνα, να γίνει τελικά, από εγκλεισμός, μια ευκαιρία μύησης της τηλεπικοινωνίας της σύγχρονης εποχής. Άνθρωποι κάθε ηλικίας και κοινωνικού status βρέθηκαν μπροστά σε τερματικά, έμαθαν να αγοράζουν αγαθά, να πληρώνουν λογαριασμούς και να μιλούν σε βιντεοκλήσεις με τους αγαπημένους τους, ανεξαρτήτως την απόσταση. Σύμφωνα με την αμερικανική εταιρεία Cloudflare (Cloudflare, n.d.) (υποδομές διαδικτύου παγκοσμίως), από τα μέσα Ιανουαρίου έως και το τέλος Μαρτίου 2020, η χρήση του διαδικτύου αυξήθηκε 34% στη Ν. Υόρκη, 25% στην Αθήνα, 23% στο Λονδίνο και το Παρίσι, 30% στη Μεμβούρνη, 40% στη Β. Ιταλία, 18% στο Τόκυο και το Σιάτλ, 11% στο Βερολίνο, 10,5% στο Σίδνεϋ. Αντίστοιχα η πλατφόρμα Skype την τελευταία εβδομάδα του Μαρτίου, του ίδιου έτους, σύμφωνα με την Microsoft (Microsoft, n.d.) σημείωσε παγκοσμίως, αύξηση 70% με πάνω από σαράντα εκατομμύρια χρήστες.

Κατά την διάρκεια της πανδημίας, υπήρξε αλματώδης ανάπτυξη στις διαδικτυακές εκθέσεις, επισκέψεις μουσείων, σεμινάρια, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες κλπ. Ενώ το διαδίκτυο ήταν πάντα εδώ για όλους μας, από το 2020 εκατομμύρια χρήστες επισκέφτηκαν σημαντικά μουσεία παγκοσμίως, όπως το MoMa, παρακολούθησαν σημαντικές παραστάσεις του Εθνικού Θεάτρου, συναυλίες του Μεγάρου Μουσικής και ο κατάλογος, δεν έχει τέλος...

Ενδεικτικά αναφέρω πλατφόρμες προσβάσιμες στο διαδικτυακό κοινό: estage.gr (καλλιτεχνική κοινότητα online παραστάσεων), monoroli.gr (εκδηλώσεις στην πόλη online ατζέντα), www.n-t.gr (η επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου), www.culture.gr (η επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού), www.mindigital.gr (η επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης), moma.org (Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης), bmeia.gv (online έκθεση 20 Αυστριακών και 20 Ελλήνων εικαστικών με θεματική την Πανδημία, από τις 15 Δεκεμβρίου 2020, με την υποστήριξη της Αυστριακής Πρεσβείας στην Αθήνα), megaron.gr (Megaron online με εξαιρετικές δωρεάν live streaming εκδηλώσεις), κ.ά. Με όλες αυτές τις εκδηλώσεις και πολλές άλλες περισσότερες, μάλλον όλοι μας, βρεθήκαμε περισσότερο έξω παρά μέσα, με την μόνη διαφορά πως το «έξω» είχε μια χωροαχρονικότητα.

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός πως η Τέχνη με κάποιον μαγικό τρόπο, πάντα βρίσκει λύσεις, ειδικά σε περιόδους κρίσεων, στοιχείο που μας ωθεί να σκεφτούμε μήπως η δημιουργική σκέψη για να υπάρξει, έχει την ανάγκη της δυσκολίας, όπως, για να δοθεί μια απάντηση πρέπει πρωτίστως να υπάρξει μια ερώτηση (Μαγνήσαλης, 2009). Στην περίπτωση που εξετάζουμε, μια πιθανή ερώτηση είναι «πού;» και μια πιθανή απάντηση είναι «παντού!» Αυτή η Πανδημία ήρθε για να διδάξει τον σύγχρονο άνθρωπο πως η δυνατότητα του διαδικτύου ξεπερνά τα στενά όρια της γεωγραφίας, τα οποία ίσως πριν το 2020, να τον κρατούσαν απομακρυσμένο, σε δυσπρόσιτα σημεία, με πενιχρές δυνατότητες να βρεθεί «παντού» και μέσα στην προγραμματισμένη καθημερινότητά του, να μην προλάβαινε καν να το σκεφτεί. Αν λοιπόν δεχτούμε την τεχνολογία ως εργαλείο για να κάνουμε την ζωή μας πιο εύκολη, τότε η εξέλιξή της θα είναι πάντα συνοδοιπόρος μας, μαζί μας και όχι απέναντί μας, όπως τείνει να εννοηθεί. Το Instagram, άλλη μια διαδικτυακή πλατφόρμα ως έναν κυρίως επαγγελματικό χώρο (συγκριτικά με την κοινότητα του Facebook), επέλεξαν τρεις Ισπανοί γραφίστες για να δημιουργήσουν το 2020, το πρώτο ψηφιακό Μουσείο Covid, με περισσότερα από 1000 έργα τέχνης και χιλιάδες

ακόλουθους, το «CAM The Covid Art Museum» που μπορεί κανείς να επισκεφτεί στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://instagram.com/covidartmuseum/?hl=el>.

Από την παρούσα εργασία φρόνιμο θα ήταν να μην λείπει και η πιθανή αρνητική πλευρά των γεγονότων. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πράγματι σε ένα μεγάλο ποσοστό συνέβαλλαν θετικά, στην αποφόρτιση των χρηστών ανεξαρτήτου ηλικίας (όπως έχουμε ήδη αναφέρει), μέσω της εύκολης πρόσβασης στην επικοινωνία τους. Ωστόσο, σύμφωνα με τον ΠΟΥ, οι ψυχικές νόσοι αυξάνονται ενώ οι αυτοκτονίες παραμένουν η δεύτερη αιτία θανάτου σε νέους 15-29 ετών (ηλικίες άμεσα συνδεδεμένες με το διαδίκτυο).

Κατά την διάρκεια της Covid 19, σε έρευνα που έγινε από τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, στις Ηνωμένες Πολιτείες, διαπίστωσε από ενήλικες που συμμετείχαν στην έρευνα τα εξής:

- Το 31% ανέφερε συμπτώματα κατάθλιψης
- Το 26% ανέφερε συμπτώματα άγχους
- Το 13% ανέφερε την χρήση ουσιών, και
- Το 11% ανέφερε πως είχε σκέψεις αυτοκτονίας.

Στην ίδια έρευνα φαίνεται πως αναλόγως των κρατών, η ψυχική διαταραχή των πολιτών διαφέρει σχετικά με την αιτία, λόγω της Πανδημίας, π.χ. στην Ισπανία, οι ενήλικες που συμμετείχαν, δήλωσαν ανασφάλεια σχετικά με την τροφή και την στέγαση.

Σύμφωνα με μια έρευνα που έγινε από τις 31 Αυγούστου έως τις 7 Σεπτεμβρίου 2020, από το Ερευνητικό Κέντρο Pew Research Center, στις ΗΠΑ, το 53% των ενηλίκων, ενημερώνονται για τις τρέχουσες εξελίξεις από το διαδίκτυο. Η μελέτη παρουσιάζει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως την πιο άμεση και αποτελεσματική επικοινωνία πληροφοριών στον παγκόσμιο ιστό κατά την διάρκεια της Πανδημίας. Ωστόσο κρούει τον κώδωνα του κινδύνου σχετικά με την εγκυρότητα, την ακρίβεια και την εσκεμμένη παραπλάνηση με όποιο σκοπό χειραγώγησης ή και πολιτικής σκοπιμότητας. (Medical News Today)

Στην λέξη «κρίση» όλοι παγώνουμε, βλέποντας μια νέα αρνητική κατάσταση στην οποία πρέπει να ανταπεξέλθουμε ως ανθρωπότητα. Η λέξη όμως από μόνη της μεταφέρει κι ένα θετικό μήνυμα, μια ευκαιρία για όλους μας, την δυνατότητα του «κρίνειν». Βλέποντας τα πάντα θετικά, δυνητικά η κάθε νέα κατάσταση, υγειονομική όπως ο Covid 19, οικονομική, κοινωνική κλπ., κουβαλά μαζί της και μια δυνητική λύση. Λύση είναι πάντα η γνώση και η προσαρμογή. Η Πανδημία και ο φόβος του θανάτου, έβγαλε στο φως πολλές πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Κεφάλαιο 7.

Ειδική περίπτωση Ψυχογεωγραφία και Covid 19

Στο κεφάλαιο «Εισαγωγή στην Ψυχογεωγραφία» γνωρίσαμε μέσα από την Ιστορία τον όρο και τις εικαστικές και Πολιτιστικές δυνατότητές του. Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε πώς η Ψυχογεωγραφία γνωρίστηκε με την πρόσφατη Πανδημία Covid 19 και ποια είναι τα αποτελέσματα αυτής της γνωριμίας.

Ας θυμηθούμε...

Με την κοινή Υπουργική απόφαση, υπ' αριθ. Δ1α/ΓΠ.οικ. 17733 μέσω των ΜΜΕ το Υπουργείο Εσωτερικών την 12 Μαρτίου 2020 συστήνει την «Επιβολή του μέτρου της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας θεάτρων, κινηματογράφων, χώρων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, κέντρων διασκέδασης, παιδότοπων, δημόσιων και ιδιωτικών γυμναστηρίων, ιδιωτικών σχολών εκμάθησης αθλημάτων, κολυμβητηρίων κλειστών και ανοικτών στο σύνολο της Επικράτειας, για το χρονικό διάστημα από 13.3.2020 έως και 27.3.2020. Με βάση την υπ' αριθμ. Δ1α/Γ.Π οικ 20036/ 22.3.2020: «Επιβολή του μέτρου του προσωρινού περιορισμού της κυκλοφορίας των πολιτών προς αντιμετώπιση του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19» και για την κατ' εξαίρεση μετακίνηση θα πρέπει ο πολίτης να φέρει υποχρεωτικά μαζί του την αστυνομική του ταυτότητα ή διαβατήριο, καθώς και βεβαίωση κίνησης, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή. (Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.)

Αυτή η ενημέρωση έπαιζε κάθε εβδομάδα στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Όλα κλειστά. Τα γυμναστήρια κλειστά, και η κυκλοφορία στους δρόμους με μέτρο και μέτρα. Η καραντίνα και ο φόβος του θανάτου, κράτησαν πολλούς ανθρώπους μέσα στα σπίτια τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η υγειονομική αυτή κρίση σταδιακά να μετατραπεί σε ψυχογενής.

Η ΕΥ Ελλάδος, η Hellas EAP και το Εργαστήριο Πειραματικής Ψυχολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, διεξήγαγαν έρευνα με θέμα «Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ψυχική υγεία των εργαζόμενων στην Ελλάδα». Η έρευνα, πραγματοποιήθηκε από τον Μάιο έως τον Ιούνιο του 2021, την περίοδο που στην Ελλάδα ολοκληρωνόταν το δεύτερο καθολικό lockdown, με το 35% των συμμετεχόντων σε εργασία εξ αποστάσεως, 30% διά ζώσης και 35%, σε μια υβριδικής φύσεως σχέση εργασίας. Στην έρευνα υπήρξαν ερωτήσεις σχετικά με το άγχος, την κατάθλιψη, τον θυμό, την μοναξιά, την ποιότητα ζωής κ.ά. (Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, n.d.)

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνα υπήρξαν αποκαρδιωτικά, με το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων να φαίνεται πως πάσχει από κάποιας μορφής κατάθλιψη.

Συγκεκριμένα η έρευνα σε αριθμούς αναλόγως των ερωτηθέντων και των ερωτήσεων έδειξε τα παρακάτω αποτελέσματα:

- 35% δήλωσαν πως πάσχουν από μελαγχολία
- 35% νιώθουν απαισιοδοξία για το μέλλον
- 30% βιώνουν έντονη μοναξιά και απομόνωση

Επίσης σε άλλες ερωτήσεις:

- 70% νιώθουν έντονο στρες, άγχος, νευρική και εσωτερική ταραχή, έχουν πρόβλημα με τον ύπνο (από κακή ποιότητα έως απόλυτη αϋπνία) και το
- 30% δηλώνει φόβο και υπερένταση.

Μεταξύ άλλων στα αποτελέσματα υπήρχαν τα φαινόμενα σωματοποίησης, δηλαδή, πονοκέφαλος, κρίσεις πανικού, αδυναμία συγκέντρωσης, ζαλάδα, ναυτία, στομαχικές διαταραχές, δυσκολία στην αναπνοή, πόνοι στην καρδιά ή το στήθος. Σε σχέση με την ηλικία και ενώ η πανδημία χτυπούσε ανελέητα κυρίως άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, υψηλότερες τιμές θυμού, κατάθλιψη, σωματοποίησης, άγχους και απομόνωσης καταγράφηκαν σε μικρότερες ηλικίες και κυρίως σε γυναίκες. Άλλα στοιχεία που προέκυψαν από αυτή την έρευνα είναι πως πλέον, περισσότεροι από το 65% δήλωσαν έτοιμοι να ζητήσουν βοήθεια από ειδικούς στον τομέα της ψυχικής υγείας ενώ πάνω από 52% θεωρούν ως προτεραιότητα την καλλιέργεια κουλτούρας και σεβασμού της διαχείρισης του χρόνου εργασίας.

Το 2020 παγκοσμίως υπήρξε το εξής θετικό φαινόμενο, της άθλησης στη φύση και κυρίως της περιπατητικής μορφής αυτής της άθλησης. Καθώς το Πρωτόκολλο επέτρεπε την ολιγόωρη έξοδο με βεβαιώσεις κίνησης και καθώς η κίνηση με τα ΜΜΜ και τα ΙΧ ήταν απαγορευτική, οι άνθρωποι, θυμήθηκαν να περπατούν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα στο φυσικό περιβάλλον, μια καταπληκτική αλλαγή στο θέμα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που φυσικά έχει πάντα προέκταση και στο οξυγόνο των πόλεων και των πολιτών που ζουν σε αυτές. Πόλεις όπως η Νέα Υόρκη, το Παρίσι, η Αθήνα, το Βερολίνο, η Ρώμη αλλά και πολλές επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας, έδωσαν έμφαση στους ποδηλατοδρόμους, τα πεζοδρόμια, μεταμόρφωσαν υπαίθριους κινηματογράφους drive-in, ανακάλυψαν από την αρχή πλατείες skateboard, περπατώντας έφτασαν σε δυσπρόσιτα σημεία με άναρχη βλάστηση, μικρά ή μεγαλύτερα αστικά δάση και μέσα από την ενθάρρυνση για υπαίθρια άσκηση (λόγω κλειστών γυμναστηρίων), ανακάλυψαν τις πόλεις τους από την αρχή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να έρθουν στην αντίληψή μας πιθανές αστοχίες στην κατασκευή π.χ., μικρών πεζοδρομίων σε μεγάλες πόλεις, που μπορεί να δημιουργούν συνωστισμό λόγω έκτασης σε συνάρτηση με τον αριθμό των πεζών, άλλες κακοτεχνίες, μικρή έως ελάχιστη ελκυστικότητα αισθητικής του χώρου, έλλειψη σε παγκάκια, φυτά και γενικά μια αίσθηση «φυσικής» τσιμεντούπολης. (Πρωινός Λόγος, χ.χ.)

Ας θυμηθούμε...

Ψυχογεωγραφία είναι η ανάγνωση της πόλης από μια άλλη οπτική, είναι η δημιουργία μιας νέας προσωπικής «χαρτογράφησης» είναι η ουσιαστική σχέση μας με το Αστικό τοπίο.

Οι άνθρωποι βγήκαν από την ζώνη άνεσης και ασφάλειας που είχαν, άνοιξαν την πόρτα του μυαλού τους, βρέθηκαν έξω από τη σπηλιά και ως εκ θαύματος, ήταν Άνοιξη! Πήραν τον

καφέ τους στο χέρι από το σπίτι, γιατί ενώ πλέον είχαν χρόνο, δεν υπήρχαν ανοιχτές καφετέριες, πήραν μαζί και τα απαραίτητα έγγραφα μετακίνησης ως νομοταγείς πολίτες και έγιναν οι σύγχρονοι Flaneur που μάς είχαν συστήσει ο Μπωντλαίρ και ο Πόε στα σοκάκια της εποχής τους. Βγήκαν απλά να περπατήσουν, χωρίς προορισμό μόνο με αφετηρία την επιστροφή στο σπίτι και χάθηκαν και διάβασαν την πόλη από την αρχή.

Στην περίπτωση του Δήμου Γαλασίου, στον οποίο ζω, ήξερα πως υπάρχουν χώροι για περπάτημα, μεγάλα πλατιά πεζοδρόμια, το περιβόητο «Άλσος Βεΐκου» το οποίο σημειωτέων έχει επισκέπτες καθημερινά από κάθε περιοχή της Αττικής, αλλά δυστυχώς στην αρχή του lockdown ήταν κλειστό με απόφαση της Κυβέρνησης, για την αποφυγή συνωστισμού. Έχει επίσης μικρά αλύλλια στις πέντε κυριότερες συνοικίες του, έχει και άλλα μικρά δάση απερίφρακτα, έχει τα Τουρκοβούνια, την περιοχή της Ομορφοκκλησιάς, μια εκκλησία Βυζαντινό διαμάντι και μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς, με απλωμένα γύρω της μικρά δρομάκια γεμάτα δέντρα και φυτά και είναι σε γενικές γραμμές, μια όμορφη, καλαίσθητη πόλη, που παρά την τσιμεντοποίηση, κάνει μεγάλες προσπάθειες φυσικής ανάπτυξης.

Κι όμως, αυτή τη πόλη, την πόλη μου, την ήξερα....νόμιζα, και μαζί με εμένα, νόμιζαν και πολλοί άλλοι! Και κάπου εκεί, μια μέρα, γνωρίσαμε τον λόφο Κόκκου. Ένα καταπληκτικό δάσος μια στιγμή έξω από τη βουή της πόλης, γεμάτο δέντρα, παλαιά κτίσματα (ερείπια μιας άλλης εποχής), γεμάτο ουρανό, γεμάτο τραγούδια πουλιών, γεμάτο λουλούδια, όπως βλέπουμε στις εικόνες 40 και 41.

Εικόνα 7.1. Λόφος Κόκκου, Γαλάσι lockdown 2020.

Εικόνα 7.2. Δασικός χάρτης Γαλατσίου, Εθνικό Κτηματολόγιο.

Πάνω από το Άλσος Βεΐκου, στα σύνορα με το Ψυχικό, ο νέος flaneur θα συναντήσει ακόμα δύο σημεία που αξίζει να σταθεί και να δει την ζωή του αλλιώς.

Εικόνα 7.3. Λόφος Διός

Στην εικόνα 42, βλέπουμε ότι έχει απομείνει από τον βωμό του Αγχεσμίου Διός. Γύρω στο 150μ.Χ. ο περιηγητής (αρχαίος flaneur) Πausanίας, στα «Αττικά» του, έγραψε για την περιοχή: «ΚΑΙ ΑΓΧΕΣΜΟΣ ΟΡΟΣ ΕΣΤΙ ΟΥ ΜΕΓΑ – ΚΑΙ ΔΙΟΣ ΑΓΑΛΜΑ ΑΓΧΕΣΜΙΟΥ» (Pausanias Attika I 32 2) και έδωσε στην περιοχή γύρω από την Αθήνα το όνομα «Αγχεσμός», που αφορά την λοφοσειρά Λυκαβηττός, λόφος Στρέφη και Τουρκοβούνια. Τα αγάλματα και οι βωμοί που αναφέρει ο Pausanias, ήταν όχι μεγάλα, αναθήματα στον Θεό Δία που λατρευόταν ως καιρικός Θεός στις κορυφές των βουνών, παντού στην Ελλάδα. (Γαλατσίου, 2007)

Εικόνα 7.4. Σπείρα

Λίγο πιο πέρα από τον βωμό του Δία, στον ίδιο λόφο, ο νέο flaneur θα βρεθεί μπροστά σε ένα έργο ιδιαίτερα εντυπωσιακό από τον ουρανό. Πρόκειται για ένα εικαστικό έργο Land Art της εικαστικού Μικαέλας Καραγιάννη, το οποίο ολοκλήρωσε το 2001, μετά από τρία χρόνια περιπατητικής εργασίας (ας θυμηθούμε πως οι εικαστικοί Land Artists όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο 2ο κεφάλαιο, αντιλαμβάνονται την Ψυχογεωγραφία, ως βιωματικό έργο τέχνης). Το έργο είναι κατασκευασμένο πάνω σε μια στρογγυλή παλιά δεξαμενή νερού, με διάμετρο στέγης 23 μέτρα και υπερυψωμένο κέντρο που σταδιακά κατεβαίνει. Η σπείρα δημιουργήθηκε πάνω στην μαθηματική ακολουθία Fibonacci, με πέτρες που συνέλεξε η ίδια από την γύρω περιοχή. (εικόνα 7.4) Η καλλιτέχνη έχει γράψει για το έργο της:

«Πρόκειται για ένα έργο θετικό και αισιόδοξο του οποίου η ενέργεια κατευθύνεται προς τα πάνω. Τα γήινα χρώματά του το εντάσσουν στο τοπίο από το οποίο προέρχεται το υλικό του, αλλάζοντας τον ρόλο του υποστηρίγματός του. Με έντονο το στοιχείο της διπλής κίνησης, το έργο σχετίζεται με εμένα την ίδια και τον κόσμο».

Στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής του Δήμου Γαλασίου, τουλάχιστον του κέντρου του, ο δημόσιος χώρος αποδείχτηκε αρκετά επαρκής και καλαίσθητος. Όταν όμως ο περιπατητής ψυχογεωγράφος, άλλαζε διαδρομή, σε λιγότερο κεντρικούς δρόμους, εκεί δυστυχώς οι συνθήκες δεν ήταν ίδιες. Τόσο, που να πρέπει να σκεφτεί και ο συγκεκριμένος, αλλά και πολλοί άλλοι δήμοι, να επισπεύσουν τις αναπλάσεις των δημοσίων χώρων τους, μέσα από πιο σύγχρονες πρακτικές. Η αλήθεια είναι πως συχνά, τα αυτονόητα πλατιά πεζοδρόμια στις μεγάλες πόλεις, είναι όνειρο θερινής νυκτός. Δυστυχώς το μεγαλύτερο μέρος του νομού Αττικής δεν διαθέτει ούτε ποδηλατοδρόμους αλλά ούτε και την σωστή εκπαίδευση των οδηγών πάσης φύσεως.

Ένα άλλο στοιχείο που θέλω να παραθέσω είναι η έλλειψη παιδείας σχετικά με την street art. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το συγκεκριμένο είδος τέχνης έχει πάντα ένα μήνυμα να μάς μεταφέρει και αυτό το μήνυμα σίγουρα δεν είναι βωμολοχίες. Ο flaneur περιπατητής της πόλης της Αθήνας, της Πάτρας, της Θεσσαλονίκης, του Πειραιά, του Βόλου και ευτυχώς αρκετών πόλεων σε όλη την επικράτεια κατά την διάρκεια της πανδημίας σίγουρα δεν προσπέρασε τις παρακάτω εικόνες που συντρόφευσαν την βόλτα του...

Εικόνα 7.5. Γκράφιτι σε περιοχές της Ελλάδας (Αθήνα, Πάτρα, Χαλάνδρι)

Κεφάλαιο 8.

Αστικό τοπίο, πρακτική εφαρμογή Art in a box. gr

Το κυρίαρχο θέμα της συγκεκριμένης έρευνας αφορά τη σχέση μας με την πόλη. Το Αστικό τοπίο είναι το σπίτι μας, είναι οι εσωτερικές μας προβολές, οι ιστορίες που ζήσαμε, το παρόν και το όραμά μας για το μέλλον. Είναι και η σχέση μας μαζί του, γι' αυτό επιθυμούμε να είναι καλαίσθητο, προσιτό, ευμετάβλητο και ζωντανό από κάθε άποψη. Η περίοδος της Πανδημίας μάς έδωσε την ευκαιρία να συστηθούμε μαζί του από την αρχή.

Είχαμε τυλιχτεί μέσα στα πολυάσχολα προγράμματά μας και ο ανύπαρκτος ελεύθερος χρόνος μας γινόταν συνήθως εκκρεμότητες. Και όλα κυλούσαν γρήγορα, τα αυτοκίνητα και οι υποχρεώσεις μας. Κυνηγούσαμε τον χρόνο που μάς κυνηγούσε κι αυτός και παίζαμε ένα αέναο κρυφτό απ' τις ζωές μας. Για όλα είχαμε μια κριτική κάτω απ' τη γλώσσα που μάτωνε στις λέξεις της. Κι αυτό το ποτάμι της καθημερινότητας και της ελευθερίας των πάντων, ξαφνικά έπαψε να κυλάει. Η ελευθερία άρχισε να παίρνει άλλη μορφή και ένας μακρύς κατάλογος με «Απαγορεύεται» έγινε η κάθε νέα ημέρα μας.

Ο χρόνος άρχισε να μετρά από τον Μάρτιο του 2020,...αλλιώς.

Για τον εικαστικό καλλιτέχνη οι ώρες που δημιουργεί τα έργα του κλεισμένος στο εργαστήριό του, συνήθως είναι ώρες σιωπής, περισυλλογής και μοναξιάς και δεν διαφέρουν καθόλου από τις ώρες που με τα έκτακτα μέτρα της Πανδημίας ξεκίνησε η Καραντίνα. Ο εικαστικός καλλιτέχνης είναι ευτυχισμένος μέσα σε αυτό το πλαίσιο και με τα νέα μέτρα, το μόνο που άλλαξε στην καθημερινότητά του ήταν πως έπαψε πια να τρέχει ανελέητα να προλάβει τα πάντα, γιατί απλά, σταματήσαμε όλοι να τρέχουμε.

Πολύ καιρό πριν την Πανδημία, με ενδιέφερε η δημιουργία ενός διαδικτυακού εικαστικού μαθήματος και είχα κάνει αρκετή έρευνα σχετικά, αλλά ότι είχα βρει ως τότε μου φαινόταν ανιαρό και στείο, κυρίως γιατί η εικαστική δημιουργία είναι ένα εργαστηριακό ως επί το πλείστον μάθημα και αυτό θα προϋπέθετα όλοι οι χρήστες να έχουν συναφή χαρακτηριστικά στις ψηφιακές τους οθόνες, τόσο σχετικά με τα χρώματα όσο και σχετικά με την φωτεινότητα που είναι από τα προ απαιτούμενα στοιχεία της εικαστικής δημιουργίας κάθε μορφής. Όμως δεν έπαψα στιγμή να σκέφτομαι πιθανές λύσεις, γιατί ένα από τα στοιχεία που χαρακτηρίζει αυτή την εποχή που ζούμε, είναι και το διαδίκτυο.

Η Καραντίνα λοιπόν, επιτάχυνε την σκέψη μου που αυτή με την σειρά της, τον Απρίλιο του 2020 δημιούργησε την διαδικτυακή επικοινωνία μέσω messenger τότε, το «Art in a box. gr». Ονομάστηκε έτσι γιατί με έναν συμβολικό εννοιολογικό χαρακτήρα, επικοινωνούσε μέσα από ένα κουτί-box, το κινητό ή το pc αλλά και γιατί εκείνη την περίοδο ήμασταν όλοι κλεισμένοι μέσα στα κουτάκια-διαμερίσματά μας. Ο σκοπός της ήταν και είναι η δυνατότητα της Τέχνης να

υπερβαίνει κάθε όριο και να βρίσκει επιβιωτικές λύσεις για τις ανάγκες των προβλημάτων των ανθρώπων. Η Τέχνη άλλωστε πάντα βρίσκει τον τρόπο. Με επιρροές από την φιλοσοφία του Σουρεαλισμού (=μία σχέση μεταξύ της πραγματικότητας και του ονείρου και της κάθε μορφής καινοτομίας, πέρα από τα κλασσικά πλαίσια) (Ρήντ, 1986) , της εννοιολογικής Τέχνης (=οι ιδέες μπορεί να είναι τα έργα τέχνης τα ίδια) (Συλλογικό, Ομάδες Κινήματα Τάσεις της σύγχρονης Τέχνης μετά το 1945), του Μπάουχαους (= καθημερινά εικαστικά αντικείμενα, η τέχνη στην καθημερινότητά μας), του νέο Νταντά (= ολική τέχνη, σύνδεση της τέχνης με την ζωή) και της Ψυχογεωγραφίας των Καταστασιακών (= βλέπουμε τα πάντα διαφορετικά, πάντα μέσα από το πρίσμα της τέχνης) δημιούργησα ένα εικαστικό «παιχνίδι» θησαυρού που έμελλε τελικά να γίνει για να μείνει! Η κάθε δράση του, εφορά κυρίως μια ετήσια καταγραφή. Με απλά λόγια, πρόκειται για μια μορφή ημερολογίου που όμως δημιουργείται καθημερινά και δεν προϋπάρχει.

Στο πρώτο Art in a box. gr, πήραν μέρος περίπου 40 άτομα, από 9 ετών και πάνω. Η θεματολογία του ήταν «το Προφίλ του Εγκλεισμού». Ο κάθε ένας συμμετέχων όφειλε να δημιουργήσει ένα έργο τέχνης μέσα σε ένα κουτί που βρισκόταν διαθέσιμο στο σπίτι του, με ότι υλικά είχε στο σπίτι του, χωρίς απαραίτητα να πρέπει να αγοράσει κάποιο ειδικό ή ιδιαίτερο υλικό για να δουλέψει. Θα μπορούσε να δημιουργήσει ακόμα και με παλιά αντικείμενα κάθε είδους που θα ήθελε πιθανόν να πετάξει, όπως είναι η φιλοσοφία του κινήματος Arte Povera (= στις μέρες μας θα την λέγαμε και Τέχνη της ανακύκλωσης). Το εκπαιδευτικό κομμάτι αυτής της καινοτομίας ενυπάρχει μέσα στην φιλοσοφία της καθημερινής άσκησης και ουσιαστικά με έναν υπόγειο, ασυνείδητο τρόπο, βοηθά τους συμμετέχοντες μαθητές, να μνηθούν την τέχνη, βιώνοντάς την μέσα στην καθημερινότητά τους.

Με έναν τρόπο ακουμπά πάνω στον 5ο Πνευματικό Νόμο της Επιτυχίας. Τον Νόμο της «Πρόθεσης» και της «Επιθυμίας». (Chopra, 1996) Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Τσόπρα για αυτόν τον Νόμο *«Η εστιασμένη πρόθεση είναι η ιδιότητα της προσοχής που παραμένει αμετακίνητη στο στόχο της»*. Αυτό που είχαμε και έχουμε όλοι μας ανάγκη, για να δημιουργήσουμε τέχνη, είναι η προσήλωση στον στόχο, η οποία οφείλει να παραμένει αμετακίνητη ως την επίτευξή του.

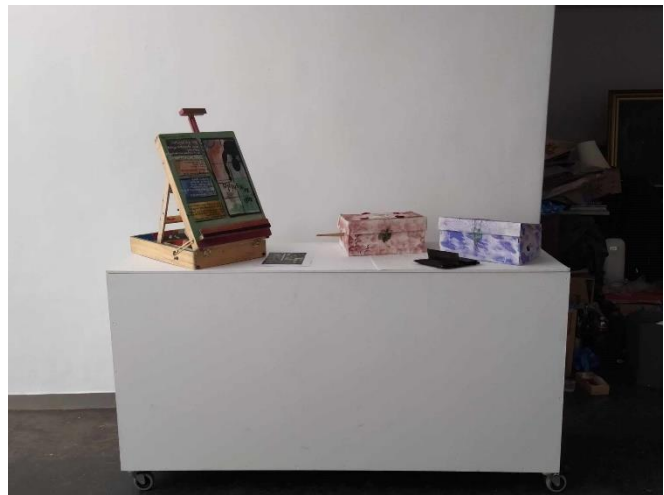
Η Πανδημία δημιούργησε μια χαοτική ανασφάλεια και έναν φόβο για το αύριο. Για την υγεία, για τη ζωή, για την εργασία, για τα πάντα. Όσοι δεν είχαν έναν συγκεκριμένο στόχο, χαώθηκαν, αρρώστησαν ψυχικά και σωματικά, όχι από την ίδια τη νόσο, όσο από τον φόβο της, περισσότερο.

Σε αυτό το σημείο, να προσθέσω πόσο σημαντικό ήταν το διαδίκτυο σε αυτήν την δράση, γιατί αρκετοί από τους συμμετέχοντες δεν βρίσκονταν καν στον νομό Αττικής, αλλά μακριά, άλλοι σε νησιά και άλλοι στην Ήπειρο.

Οι συμμετέχοντες στην εικαστική δράση του Art in a box. gr κάθε πρωί, λάμβαναν έναν πρωινό χαιρετισμό, μαζί με ένα μήνυμα στο messenger, το οποίο μήνυμα ήταν η άσκησή τους. Κάθε ημέρα λοιπόν, έπρεπε να βρουν και να καταγράψουν χωρίς να περιγράψουν την άσκηση, με φωτογραφία, σχέδιο, βίντεο, ποίημα ή με όποιον τρόπο ήθελαν, παρατηρώντας μέσα στην ημέρα τους, τα πάντα, ανεξάρτητα αν θα έβγαιναν έξω ή θα παρέμεναν στο σπίτι. Άλλωστε, σχεδόν όλα τα σπίτια στην Ελλάδα, έχουν μπαλκόνι και σίγουρα όλα έχουν παράθυρα. Τα καθημερινά θέματα, συχνά τα έπαιρνα από λέξεις αντικειμένων ή κομμάτια ποιημάτων, τραγουδιών, κειμένων, δικές μου προσωπικές σκέψεις και αναζητήσεις και ο κατάλογος, δεν έχει

τέλος. Ως απόφοιτη της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών Αθηνών (με πτυχία σε 2 κατευθύνσεις, Ζωγραφική και Χαρακτική), γνωρίζω εκ των έσω, πώς γίνονταν τα μαθήματα και πώς δίνονταν οι ασκήσεις. Τα πράγματα ήταν πολύ απλά. Οι καθηγητές έδιναν μία άσκηση τον μήνα, την οποία έπρεπε να παρουσιάσουμε ως έργο σε μια ή περισσότερες εκδοχές. Στην περίπτωση του Art in a box. gr, το έργο που έπρεπε να δημιουργήσει ο κάθε συμμετέχοντας ήταν ένα, αλλά όλες οι ασκήσεις που δίνονταν καθημερινά εφόσον σε καθημερινή βάση, ασχολούνταν με αυτές, δυνητικά θα μπορούσαν να οδηγήσουν τον κάθε έναν τους, να εμπνευστεί και να δημιουργήσει το εικαστικό έργο του, το οποίο δεν έπρεπε οπωσδήποτε να είναι ζωγραφικό. Θα μπορούσε να είναι χαρακτικό, κατασκευή, performance art, video art, γλυπτό, εγκατάσταση στον χώρο, ή ότι άλλο ήθελε, το οποίο θα έπρεπε επίσης να διανθήσει με ένα μικρό κατατοπιστικό κείμενο, βοηθητικό αλλά όχι περιγραφικό. Για κάθε απορία που είχαν οι συμμετέχοντες, μπορούσαν να στείλουν μήνυμα, στο οποίο φυσικά υπήρχε πάντα ένα «helpdesk feedback».

Τα αποτελέσματα της πρώτης δράσης, ήταν μια δια ζώσης εικαστική έκθεση σε γκαλερί της Αθήνας, τον Αύγουστο του 2020, της οποίας φωτογραφικό υλικό, βλέπουμε στις ακόλουθες φωτογραφίες.

Εικόνα 8.1. Art in a box. gr

Το ενδιαφέρον και η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού, πιστεύω πως στηρίζεται στο επικοινωνιακό του προφίλ και στην μαγική μυστικιστική δύναμη που διαθέτει η καθημερινή ενασχόλησή μας με την Τέχνη.

Το τελικό αποτέλεσμα ήταν πολύχρωμο, πολύ εικαστικό, πολύ ελκυστικό και πολύ ευτυχισμένο. Τόσο πολύ ευτυχισμένο, που υπάρχει και θα υπάρχει ακόμα. Γιατί άλλωστε έχει έμπρακτα αποδείξει, πως είναι και για τα δύσκολα.

Κεφάλαιο 9.

Η συμβολή των Ευρωπαϊκών και Διεθνών Προγραμμάτων στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής

Η οργάνωση της πόλης, είναι ένα από τα βασικότερα ζητήματα του ευρύτερου Δημόσιου τομέα. Στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή της πληροφορίας φυσικό επακόλουθο είναι η ένταξη των κρατών και των πόλεων σε προγράμματα που μπορούν να αναβαθμίσουν την ποιότητα της ζωής αλλά και να αντιμετωπίσουν ή πιο συνετά να προβλέψουν την οποιαδήποτε πιθανή κατάσταση που θα μπορούσε να προκαλέσει καταστροφή ή κρίση, ώστε να υπάρχει πάντα ένα πλάνο επιβίωσης (plan B).

Εικόνα 9.1. Οδηγός επιβίωσης

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://zenithmag.wordpress.com/2011/02/03/plan-b>

Από αυτή την οργάνωση, δεν θα μπορούσε να λείπει η σωστή και πλήρης στελέχωση των Πολιτιστικών Ιδρυμάτων και του Πολιτισμού γενικά, καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί εκτενώς σε αυτή την έρευνα, η Τέχνη και ο Πολιτισμός, βρίσκουν πάντα λύσεις σε κάθε περίπτωση.

Από την αρχή της ιστορίας του ανθρώπου, τα μεγαλύτερα μαθήματα και οι σπουδαιότερες ανακαλύψεις, έγιναν σε περιόδους κρίσεων, καταστροφών και πανδημιών. Λογικό γιατί, σε τέτοιες συνθήκες ο άνθρωπος ψάχνει να βρει ή να επινοήσει τους καλύτερους τρόπους επιβίωσης.

Το 2020 λοιπόν, στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε για σχεδόν δύο χρόνια η Πανδημία Covid 19, μέσα από την οποία πήραμε μια πρώτη γεύση για το πώς θα μπορούσε να ήταν ο χώρος

που ζούμε, οι πόλεις μας δηλαδή, χωρίς ή με ελάχιστα αυτοκίνητα, για το πόσο και πώς, πρέπει να αξιολογούμε τον χρόνο και την ποιότητα της ζωής μας και τελικά, αν η ζωή που ζούμε είναι εντάξει από κάθε άποψη ή επιθυμούμε να αλλάξουμε κάτι.

Ας πούμε πως κάτι αλλάζει... αλλά...ζει!

Από το ΕΣΠΑ 2007-2013, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ευρωπαϊκό Ταμείο, δημιούργησαν για τα κράτη-μέλη τους, την «Λευκή Βίβλο για την Διακυβέρνηση» (OpenGov, χ.χ.) βάση της οποίας, στην περίπτωση της χώρας μας, η συμμετοχική αξιολόγηση της δημόσιας διοίκησης, στοχεύει, στον αναπτυξιακό εκσυγχρονισμό της, σε πολλούς τομείς.

Με την ιδιαίτερη προσοχή και το ενδιαφέρον της Ε.Ε. για τα θέματα της Κλιματικής Αλλαγής, των πόρων και με κυρίαρχο στόχο την επίτευξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των πόλεων, στις 28 Μαρτίου του 2011, στις Βρυξέλλες, δημιουργήθηκε η «Λευκή Βίβλος» των μεταφορών (EUR-Lex: EU law, n.d.) ένας χάρτης πορείας, για έναν Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Μεταφορών, με όραμα, ένα ανταγωνιστικό και βιώσιμο σύστημα μεταφορών, με στόχους:

- την αύξηση των μεταφορών και την στήριξη της κινητικότητας, με ταυτόχρονη επίτευξη μείωσης των εκπομπών καυσαερίων κατά 60%
- αποδοτικό κεντρικό δίκτυο για τις υπεραστικές μετακινήσεις και μεταφορές
- με ισότιμους όρους ανταγωνισμού για μετακινήσεις μεγάλων αποστάσεων και διεπιρωτικές εμπορικές μεταφορές
- με καθαρές αστικές μεταφορές και καθημερινές μετακινήσεις εργασίας
- με σύγχρονες υποδομές
- με στόχο την μείωση στο 60% των εκπομπών θερμοκηπιακών αερίων, κ.ά.

Η Λευκή Βίβλος των μεταφορών και ο στρατηγικός σχεδιασμός υλοποίησής της, κινητοποίησαν πολλές Ευρωπαϊκές πόλεις και μέσα από την έρευνα των Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) (Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας, χ.χ.) υλοποιούν μέσα και από την «Πράσινη Βίβλο για την αστική κινητικότητα» από το 2007, τα «Σχέδια Βιώσιμων Αστικών Μεταφορών – Sustainable Urban Transport Plans (SUTP) ή Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP)». Έτσι, με συνολική επένδυση 749923 ευρώ, για την προγραμματική περίοδο ΕΣΠΑ 2014-2020, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «URBACT» και του HORIZON 2020, που αφορά την προώθηση της βιώσιμης και ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σε πόλεις σε όλη την Ευρώπη, 6 πόλεις, μεταξύ αυτών και μία Ελληνική, λειτουργούν πιλοτικά ώστε, βάσει των δικών τους στοιχείων έρευνας για την διασφάλιση μιας ευρείας κληρονομιάς δράσης και γνώσης, να γίνουν οι οδηγοί άλλων 50 περίπου ευρωπαϊκών πόλεων που θα ακολουθήσουν.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα HORIZON EUROPE (2021-2027) είναι ένα χρηματοδοτικό πρόγραμμα που απευθύνεται στους τομείς της έρευνας και της καινοτομίας, διαδέχθηκε το πρόγραμμα HORIZON 20. Ο προϋπολογισμός του φτάνει περίπου τα 95,5 δις Ευρώ. Στηρίζει την συνεργατική έρευνα σχετικά με τις κοινωνικές προκλήσεις, ενισχύει τις τεχνολογικές και βιομηχανικές ικανότητες, ενθαρρύνει την ευρεία συμμετοχή εταίρων από τον δημόσιο και τον

ιδιωτικό τομέα, καλύπτοντας σημαντικούς τομείς, όπως, η ενέργεια, οι μεταφορές, η βιοποικιλότητα, η υγεία, τα τρόφιμα και η κυκλικότητα. (European Commission, χ.χ.)

Το CIVITAS CityVITALity-Sustainability, είναι μια πρωτοβουλία για την ανάπτυξη ενός δικτύου πόλεων με όραμα τις πιο καθαρές και καλύτερες μεταφορές στην Ευρώπη, με στόχο έως το 2050, η Ευρώπη να είναι η πρώτη ουδέτερη κλιματικά ήπειρος. Παρέχει λύσεις σε σειρά θεμάτων, όπως τα καθαρά οχήματα και καύσιμα, η συλλογική μετακίνηση, οι στρατηγικές ζήτησης, η διαχείριση κινητικότητας, η ασφάλεια, η αποθάρρυνση της χρήσης ΙΧ, η τροφοδοσία, η τηλεματική, ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός και η εμπλοκή του κοινού. Το Learning Centre του, βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://civitas.eu/learning-centre> όπου παρέχει πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό. Το Πρόγραμμα CIVITAS SUMP -PLUS (Διονυσιοπούλου, Η Συμβολή των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων στην Τοπική ή Περιφερειακή Ανάπτυξη. Μελέτη Περίπτωσης , 2024) είναι ένα τριετές έργο που ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2019 να βοηθά πόλεις διαφόρων μεγεθών (πληθυσμού και χωροταξίας) να γίνουν περισσότερο προσβάσιμες, πιο φιλικές στο περιβάλλον και πιο βιώσιμες, τόσο για τους μόνιμους κατοίκους, όσο και για τους επισκέπτες τους.

Εικόνα 9.2. Το λογότυπο του προγράμματος

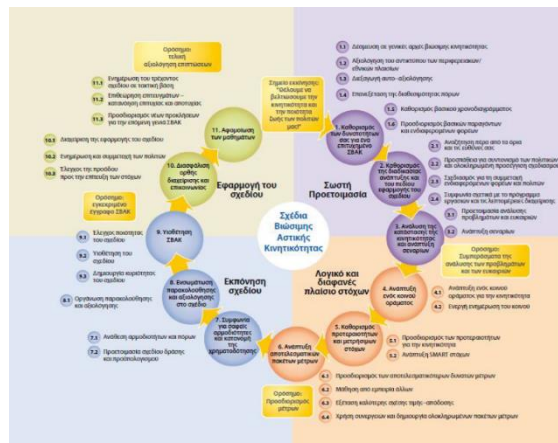
Οι πρώτες πόλεις που συνέβαλλαν σε αυτό το εγχείρημα είναι:

- η Άλμπα Ιούλια, Alba Iulia, μια πόλη μεσαίου μεγέθους στην κεντρική Ρουμανία, με πληθυσμό 74,885 κατοίκους
- η Αμβέρσα, στο βόρειο τμήμα του Βελγίου, η δεύτερη μεγάλη πόλη της χώρας, το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της Ευρώπης, με πληθυσμό 531,862 κατοίκους
- το Μεγάλο Μάντσεστερ, ένας οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης, της δεύτερης μεγαλύτερης μητροπολιτικής κομητείας του Ηνωμένου Βασιλείου, με πληθυσμό 2,800,000 κατοίκους
- η Κλαίπεδα, η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Λιθουανίας, με πληθυσμό 148,000 κατοίκους
- η Λούκα, Lucca, στην βορειοδυτική περιοχή της Τοσκάνης, στην Ιταλία, με 90,000 κατοίκους και τέλος

- ο Πλατανιάς, μια μικρή πόλη, μόλις 21,000 κατοίκων στην δυτική ακτή της Κρήτης, στην χώρα μας.

Στο έργο συμμετέχουν εξίσου τρία κορυφαία ευρωπαϊκά πανεπιστήμια (το Πολυτεχνείο Κρήτης, το University College of London και το Science Po), πέντε ιδιωτικές εταιρείες (VECTOS, EIP, FMG-AMOR, MEMEX και SPACE Syntax Limited) και δύο διεθνείς φορείς (ICLEI European Secretariat GmbH και Union International Des Transport Publics).

Τα SUMP-PLUS είναι η Αγγλική ακροστιχίδα των Ελληνικών ΣΒΑΚ, δηλαδή τα Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας όπως βλέπουμε στην εικ.9.3.

Εικόνα 9.3. SUMP-PLUS

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή πλατφόρμα ELTIS, n.d. ένα ΣΒΑΚ συνήθως, αφορά τα εξής θέματα:

- Δημόσια Συγκοινωνία
- Βάδισμα και ποδηλασία
- Διαλειτουργικότητα
- Ασφάλεια αστικών οδών
- Οδικές μεταφορές (ρέουσες και αδρανείς)
- Αστική εφοδιαστική
- Διαχείριση κινητικότητας
- Ευφυή συστήματα μεταφορών

Ο στόχος του είναι να δημιουργήσει ένα βιώσιμο σύστημα μετακινήσεων, Να είναι προσιτό σε όλους

- Να βελτιώνει την οδική ασφάλεια και την προστασία από εγκληματικές ενέργειες
- Να μειώνει τον θόρυβο και την ατμοσφαιρική ρύπανση, τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και την κατανάλωση ενέργειας

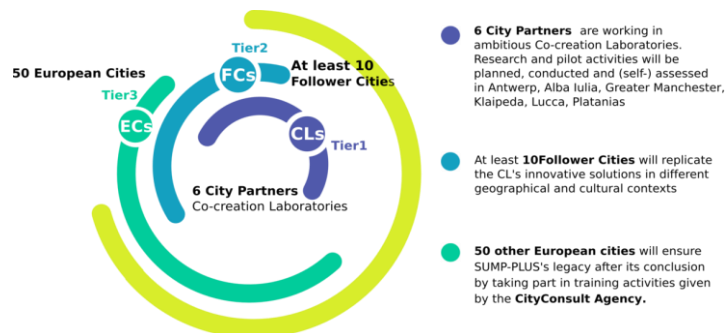
- Να βελτιώνει την σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας των μεταφορών αγαθών και προσώπων καθώς και την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος. (ΣΒΑΚ, n.d.)

Το έργο SUMP-PLUS χωρίζεται σε τρεις φάσεις:

- Ολοκληρωμένη έρευνα σχετικά με την σωστή λειτουργία και διαμόρφωση των City Labs
- Αμοιβαία μάθηση και αξιολόγηση σχετικά με την δοκιμή μεθόδων και λύσεων μέσα από τα City Labs
- Εκπαίδευση και αξιοποίηση της προσέγγισης της γνώσης και των αποτελεσμάτων των SUMP-PLUS με επικεφαλής το City Consult Agency.

Η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε για το SUMP-PLUS βασίζεται σε τεκμήρια που προβλέπουν αν οι προτεινόμενες πολιτικές, στρατηγικές και σχέδια, μπορούν να λειτουργήσουν για να δημιουργήσουν τα κοινωνικά οικονομικά περιβαλλοντικά οφέλη που αναμένονται. Επίσης είναι προσαρμοσμένη για να υποστηρίζει πόλεις με περιορισμένους πόρους.

Το έργο θα δημιουργήσει δική του «Κοινότητα Διαμοιρασμού και Μάθησης» και μέσα από ένα μοντέλο ανταλλαγής τριών επιπέδων, θα επιτρέψει σε υπεύθυνους λήψης αποφάσεων και τεχνικούς από διαφορετικές πόλεις, να ανταλλάξουν καλές πρακτικές για την καλύτερη εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων του έργου.

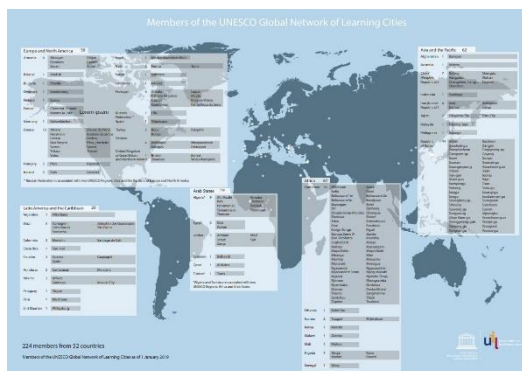
Εικόνα 9.4. Το όραμα του CIVITAS

Εξίσου σημαντικό με το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα CIVITAS είναι και το Παγκόσμιο Δίκτυο Learning Cities της UNESCO που γνωρίσαμε στο 5ο κεφάλαιο, αυτής της εργασίας. (UNESCO, χ.χ.) Πρόκειται για ένα Διεθνές πρόγραμμα που αποτελείται από 294 πόλεις από ολόκληρο τον κόσμο και προωθούν την Διά βίου Μάθηση, μοιράζοντας έμπνευση και τεχνογνωσία στις κοινότητές τους και σε ανθρώπους κάθε ηλικίας. Η σύνδεση εκπαιδευτικών και Πολιτιστικών Ιδρυμάτων κατάρτισης, διαθέτει μεγάλο αριθμό εταίρων, από τον δημόσιο ή και τον ιδιωτικό τομέα, με στόχο, την ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς προώθηση της μάθησης, σε κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης, σε οικογένειες, κοινότητες, χώρους εργασίας, με έμφαση στην εξοικείωση και χρήση στις νέες τεχνολογίες και στον σύγχρονο τρόπο διδασκαλίας.

Εικόνα 9.5. Το λογότυπο του προγράμματος

Στο Διεθνές πρόγραμμα UNESCO Global Network «Πόλεις που Μαθαίνουν», κάθε χρόνο όλο και περισσότερες πόλεις εντάσσονται, με αποτέλεσμα στη χώρα μας, εκτός από την Θέρμη, την Λάρισα και την Κόρινθο (που είχαμε συναντήσει σε προηγούμενο κεφάλαιο), έως σήμερα να έχουν προσχωρήσει και η Αθήνα, το Ηράκλειο Κρήτης, η Ν.Σμύρνη, η Ελευσίνα, οι Σέρρες, τα Τρίκαλα, η Λέσβος, ο Εύοσμος-Κορδελιό, η Πυλαία-Χορτιάτης, η Σάμος και η Θεσσαλονίκη.

Εικόνα 9.6. Οι πόλεις παγκοσμίως

Γιατί, όπως χαρακτηριστικά έχει πει ο Αϊνστάιν «Οι ευφυείς άνθρωποι, λύνουν τα προβλήματα. Οι ιδιοφυείς, τα προλαμβάνουν». (Φίλοι της Τέχνης και της Φιλοσοφίας, χ.χ.)

Ένα ακόμη Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα, στο οποίο όλο και περισσότερες χώρες και οι πόλεις τους, θέλουν να ενταχθούν, είναι το Πρόγραμμα «Έξυπνες Πόλεις» «Smart Cities» (European Commission, χ.χ.). Σε αυτό το πρόγραμμα οι δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας, εντάσσονται στην διαχείριση της πόλης προς όφελος των κατοίκων και των επιχειρήσεων. Μια «Έξυπνη Πόλη» γίνεται πιο λειτουργική μέσα από την πληροφορική οργάνωση πολλών καθημερινών υπηρεσιών, όπως, αναβαθμισμένων αστικών μεταφορών, φωτισμού και θέρμανσης κτιριακών εγκαταστάσεων, διάθεσης απορριμμάτων και ανακύκλωσης, εγκαταστάσεων ύδρευσης, λιγότερες εκπομπές ρύπων, ιδιαίτερη προσοχή και βοήθεια σε ειδικές ομάδες και πολλές άλλες υπηρεσίες. Ο Δήμος και η πόλη των Τρικάλων ήταν η πρώτη Ελληνική πόλη που συμμετείχε και παραμένει ενεργή στο συγκεκριμένο πρόγραμμα με τεράστια οφέλη για τους κατοίκους της και πολλές βραβεύσεις καινοτομίας, στην σύγχρονη εποχή της πληροφορίας.

Εικόνα 9.7. Το όραμα smart city

Σημείωση: Η φωτογραφία αντλήθηκε από <https://www.digitalplan.gov.gr/>

Συμπεράσματα – Επίλογος

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της εργασίας, στην οποία η έρευνα μάς ταξίδεψε στην ιστορία και ξεκινήσαμε το ταξίδι της ανθρωπίνης εξέλιξης από την αρχή, αντί συμπερασμάτων και επιλόγου θα δανειστώ, τις σκέψεις διαφόρων σοφών που φώτισαν αυτόν τον κόσμο....

«Η ζωγραφική είναι απλώς άλλος ένας τρόπος για να κρατάμε ημερολόγιο»
Πάμπλο Πικάσο

«Οι λέξεις είναι μια μορφή δράσης, ικανές να επηρεάσουν και να επιφέρουν αλλαγή»
Ingrid Bengis

«Θα πρέπει να διεκδικήσετε τα γεγονότα της ζωής σας για να κάνετε δικό σας τον εαυτό σας»
Ann-Wildon Schaeff

«Η τέχνη προκαλεί το μυστήριο αυτό χωρίς το οποίο δεν θα υπήρχε ο κόσμος»
Ρενέ Μαγκρίτ

«Τα γεγονότα στη ζωή μας συμβαίνουν σε χρονολογική σειρά, όμως όσον αφορά στη σημασία τους για εμάς, βρίσκουν τη δική τους τάξη πορείας...τον συνεχή μίτο της αποκάλυψης»
Eudora Welty

«Ακόμα και για έναν ζωγράφο, η εμπειρία δεν είναι αποκλειστικά οπτική»
Walter Meigs

«Η δημιουργία κάτι νέου δεν συντελείται από νόηση, αλλά από το παιχνιδιάρικο ένστικτο που ενεργεί από εσωτερική ανάγκη. Ο δημιουργικός νους παίζει με το αντικείμενο που του αρέσει»
Καρλ Γιούνγκ

«Κάθε παιδί είναι ένας καλλιτέχνης. Το πρόβλημα είναι πώς θα παραμείνει καλλιτέχνης και αφού μεγαλώσει»
Πάμπλο Πικάσο.

«Βλέπετε λοιπόν ότι η φαντασία θέλει σχετική διάθεση -μακρόχρονη, αποτελεσματική, ευτυχισμένη τεμπελιά, χαζολόγημα και χασομέρι»
Brenda Ueland

«Το πραγματικό μυστήριο του κόσμου είναι το ορατό, όχι το αόρατο»
Όσκαρ Ουάιλντ

«Μέσα σας υπάρχει ένας καλλιτέχνης που δεν τον ξέρετε καθόλου...Πείτε γρήγορα ναι, αν τον ξέρετε, αν τον γνωρίσατε πριν από την αρχή του σύμπαντος»
Ρουμί

«Μη θρηνείς. Μην οργίζεσαι γεμάτος αγανάκτηση. Κατανόησε»
Σπινόζα

«Η ζωγραφική είναι μια προσπάθεια να τα βρούμε με τη ζωή. Οι λύσεις είναι τόσες πολλές, όσες και οι άνθρωποι»
George Tooker

«Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι γινόμαστε αυτό που οραματιζόμαστε»
Claude M. Bristol

«Να μάθετε να επικοινωνείτε με τη σιωπή σας και να ξέρετε ότι κάθε τι στη ζωή έχει έναν σκοπό»
Elisabeth Kubler – Ross

«Ελάττωσε τη φόρα σου και απόλαυσε τη ζωή. Τρέχοντας γρήγορα δεν χάνεις μόνο το τοπίο – χάνεις και την αίσθηση του πού πηγαίνεις και γιατί;»
Eddie Cantor

«Όποιο κι αν είναι το σχέδιο του Θεού για τον άνθρωπο, φαίνεται σίγουρο ότι δεν γίνεται να πραγματοποιηθεί εκτός αν ο άνθρωπος συνεργαστεί»
Stella Terrill Mann

«Αναπτύξτε ενδιαφέρον για τη ζωή όπως τη βλέπετε: στους ανθρώπους, στα πράγματα, στη λογοτεχνία, στην τέχνη – ο κόσμος είναι τόσο πλούσιος, πάλλεται απλά με πλούτο θησαυρών, ωραίες ψυχές και ενδιαφέροντες ανθρώπους. Ξεχάστε τον εαυτό σας»
Χένρι Μίλερ

«Για να βλέπω, κλείνω τα μάτια μου»
Πωλ Γκωγκέν

«Λένε πως η ανακάλυψη είναι ένα τυχαίο γεγονός που πέφτει πάνω σε ένα προετοιμασμένο μυαλό»
Albert Szent – Gyorgyi

«Η ευκαιρία είναι πάντοτε πολύ δυνατή. Το αγκίστρι σας να είναι πάντα στο νερό. Πάντα θα υπάρχει ένα ψάρι στη λίμνη τη στιγμή που δεν το περιμένετε»
Οβίδιος

«Τα γνήσια ξεκινήματα ξεκινούν μαζί μας, ακόμα κι όταν οι εξωτερικές ευκαιρίες στρέφουν την προσοχή μας πάνω τους»
William Bridges

«Δεν μπορείς να συγκριθείς με τίποτα και με κανέναν, δεδομένου ότι δεν μοιάζεις με κανένα άλλο πλάσμα που δημιουργήθηκε ποτέ από την αρχή του κόσμου»

Brenda Ueland

«Ό,τι δεν με σκοτώνει με κάνει πιο δυνατό»

Αλμπέρ Καμύ

«Πάρε τη ζωή σου στα χέρια σου, και τί θα συμβεί τότε; Κάτι τρομερό: δεν θα μπορείς να κατηγορήσεις κανέναν»

Erica Jong

«Όποτε έχω να διαλέξω ανάμεσα σε δύο κακά, πάντα προτιμώ να δοκιμάσω αυτό που ποτέ πριν δεν γνώρισα»

Mae West

«Δημιουργικότητα σημαίνει...να βλέπεις κάτι που ακόμα δεν υπάρχει. Θα πρέπει να βρεις το πώς θα μπορέσεις να το φέρεις στην κατάσταση της υπόστασης, και με τον τρόπο αυτό, γίνεσαι συμπαίκτης με τον Θεό»

Michele Shea

«Διώξτε από τη ζωή σας κάτι περιττό, καταργήστε μια συνήθεια, κάντε κάτι που θα σάς κάνει να νιώσετε ανασφαλής»

Pierro Ferrucci

«Για να γίνει ένα έργο τέχνης αθάνατο, πρέπει να ξεφύγει από όλα τα ανθρώπινα όρια: η λογική και το κοινό αίσθημα το μόνο που κάνουν είναι να παρέμβουν. Έτσι όμως και σπάσουν αυτά τα φράγματα, θα μπει στο βασίλειο των παιδικών οραμάτων και ονείρων»

Τζόρτζιο ντε Κίρικο

«Για να σάς δοθεί καθοδήγηση, το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να τη ζητήσετε και μετά να ακούτε με προσοχή»

Sanya Roman

«Ψάξε και θα το βρεις – γιατί ό,τι δεν ψάχνουμε, θα χαθεί στα αζήτητα»

Σοφοκλής

«Ζούμε αληθινά όταν επέρχονται μικροαλλαγές»

Λέων Τολστόι

«Δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από τον φόβο. Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να τον μεταμορφώσουμε σε σύντροφο που θα μάς συνοδεύει σε όλες τις συναρπαστικές μας περιπέτειες... Πάρτε ένα ρίσκο την ημέρα – ένα μικρό ή σκληρό χτύπημα που θα σάς κάνει να νιώθετε μεγάλοι και τρανοί έτσι και το κατορθώσετε»

Susan Jeffers

«Στην τέχνη δεν υπάρχουν πρέπει, επειδή η τέχνη είναι ελεύθερη»

Vassily Kandinsky

«Όταν δεν συνειδητοποιείται μια εσωτερη κατάσταση, προβάλλεται ως μοίρα»
Καρλ Γιούνγκ

«Εμπιστευτείτε αυτή τη σιγανή φωνούλα που λέει: Αυτό μπορεί και να πετύχει κι εγώ θα το προσπαθήσω»
Diane Mariechild

«Ο κόσμος της πραγματικότητας έχει όρια, ο κόσμος της φαντασίας δεν έχει»
Ζαν Ζακ Ρουσσώ

«Η τέχνη είναι η τεχνική της επικοινωνίας. Η εικόνα είναι η πληρέστερη τεχνική όλης της επικοινωνίας»
Claes Oldenburgh

«Η μάθηση είναι κίνηση από στιγμή σε στιγμή»
J. Krishnamurti

«Στο μέσον της δυσκολίας είναι βρίσκεται η ευκαιρία»
Άλμπερτ Αϊνστάιν

«Πούλησε την εξυπνάδα και αγόρασε δέος»
Ρουμί

«Η ζωή δεν είναι παρά μια σταγόνα»
Αττάρ

«Είναι καθήκον μας να διατηρούμε το σώμα μας σε καλή υγεία...διαφορετικά δεν θα μπορούσαμε να διατηρούμε δυνατό και καθαρό τον νου μας»
Βούδας

«Ο άνθρωπος είναι οι επιλογές του»
Ζαν Πωλ Σαρτρ

Πιστεύω πως η κάθε μία από όλες αυτές τις υπέροχες σκέψεις αγγίζει βαθιά κάθε παράγραφο αυτής της εργασίας, κάθε νοητή και εννοιολογική ιδέα ώστε να φέρω εις πέρας αυτή την έρευνα.

Για έναν εικαστικό καλλιτέχνη – εκπαιδευτή εικαστικών τεχνών, η κάθε επιστήμη, από την πιο θεωρητική ως την πιο έμπρακτη έχει να προσφέρει ένα χέρι βοήθειας σε κάθε πιθανή αναζήτηση. Από το πώς να φτιαχτεί ένα πρόγραμμα διδασκαλίας έως πώς να υλοποιηθεί από το πλαίσιο του αοράτου στο πλαίσιο του ορατού, ένα έργο τέχνης ή πώς να απαντήσεις εικαστικά στις απορίες των μαθητών κάθε ηλικίας. Κάθε μία από όλες αυτές τις σκέψεις, θα μπορούσαν να γίνουν καθημερινή άσκηση έμπνευσης για τις δράσεις της ομάδας Art in a box.gr και κάποιες από αυτές έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν. Ο θησαυρός που συχνά αναζητούμε είναι πάντα μέσα μας.

Για να κλείσω θα γράψω κι εγώ μια δική μου σκέψη που συχνά χρησιμοποιώ, τροποποιώντας την σκέψη του Αντρέ Μπρετόν

«Ο άνθρωπος είναι η απάντηση όποια κι αν είναι η ερώτηση»,

θα προσθέσω.....

«η Τέχνη είναι η απάντηση όποια κι αν είναι η ερώτηση».

Βιβλιογραφία

- Adams, R. M. (1966). *The Evolution of Urban Society*.
- Boardman, J. (1979). *Αρχαία Ελληνική Τέχνη. Υποδομή*.
- Chappel, A. (χ.χ.). *Engraving for "History of the World"*.
- Childe, V. (1936). *Man Makes Himself*.
- Chopra, D. (1996). *Οι επτά πνευματικοί νόμοι της Επιτυχίας. Έσοπτρον*.
- Cloudflare. (χ.χ.). *Ανάκτηση από <https://www.cloudflare.com>*
- Debord, G. (2011). *Η Αισθητική της Ανατροπής. Ελεύθερος Τύπος*.
- Eco, U. (2019). *Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή. Μαλλιάρης*.
- EUR-Lex: EU law. (χ.χ.). *Ανάκτηση από [Eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52011DC0144](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52011DC0144)*
- European Comission. (χ.χ.). *Ανάκτηση από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/timeline-eu-action-2020_el*
- European Comission. (χ.χ.). *Ανάκτηση από https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/timeline-eu-action-2020_el*
- European Comission. (χ.χ.). *Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en*
- European Comission. (χ.χ.). *Ανάκτηση από https://commission.europa.eu/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/city-initiatives/smart-cities_en*
- Facebook - Municipality of Thermi. (χ.χ.). *Ανάκτηση από <https://www.facebook.com/youthcouncilmunicipalityofthermi>*
- Fischer, E. (1972). *Η αναγκαιότητα της τέχνης. Μπουκουμάνη*.
- Geographic, N. (χ.χ.). *Αίγυπτος, οι θησαυροί*.
- Gombrich, E. H. (2007). *Η Μικρή Ιστορία του Κόσμου. Πατάκη*.
- Hall, P. (1988). *Cities in Civilization: Culture, Innovation and Urban Order*.
- Harvey, D. (1990). *The Condition of Postmodernity*.
- Hollingsworth, M. (1989). *Η τέχνη στην Ιστορία του Ανθρώπου. Αδάμ*.
- Hollingsworth, M. (1989). *Η Τέχνη στην ιστορία του Ανθρώπου. Αδάμ*.
- J. J. Gieseking, W. M. (2014). *The People, Place, and Space Reader. London T&F eBooks*.

- Kostof, S. (1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*.
- Lefebvre, H. (1990). *The Production of Space*.
- Lefebvre, H. (2006). *Δικαίωμα στην πόλη*. Κουκίδα.
- Medical News Today. (χ.χ.). <https://www.nikolaospartalis.gr/>.
- Microsoft. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.microsoft.com>
- Mieroop, M. d. (2016). *Ιστορία της Εγγύς Ανατολής*. Πατάκης.
- Ministry of Education. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.minedu.gov.gr/anastoli-leitourgias-ekpaideftikon-monadon/44445-21-03-2020-odigies-gia-tin-eks-apostaseos-ekpaidefsi>
- Montgomery, C. (2013). *Happy City: Transforming Our Lives Through Urban Design*.
- OpenGov. (χ.χ.). Ανάκτηση από [Opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2012/01/lefki_vivlos.pdf](https://www.opengov.gr/minreform/wp-content/uploads/downloads/2012/01/lefki_vivlos.pdf)
- Orwell, G. (1999). 1984. Κάκτος.
- Poe, E. A. (2006). *Το κλεμμένο γράμμα – Ο άνθρωπος του πλήθους*. Κοροντζής.
- Pounds, N. (1999). *The Medieval City*.
- Proust, M. (2011). *Αναζητώντας τον Χαμένο Χρόνο*. Εστία.
- Schacter, R. (2023). (H/B) *The World Atlas of Street Art*. Frances Lincoln.
- Schilthuizen, M. (2021). *Ο Δαρβίνος πάει στην πόλη*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Simmel, G. (2004). *Περιπλάνηση στην Νεωτερικότητα*. Αλεξάνδρεια.
- The Matrix (1999). [Ταινία].
- UNESCO. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://uil.unesco.org/lifelonglearning/learning-cities>
- UNESCO. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://uil.unesco.org/>
- Wikipedia. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://el.wikipedia.org/wiki/COVID-19>
- Zeki, S. (2022). *Εσωτερική Όραση*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.amna.gr/health/article/608469/Simantikes-oi-epiptoseis-tis-pandimias-stin-psuchiki-ugeia-ton-ergazomenon-stin-Ellada--sumfona-me-ereuna>
- Αλαστερ, Μ. (2010). *Γεωγραφία: Μια Εισαγωγή*. Κριτική.
- Αριστοτέλης. (χ.χ.). *Ηθικά Νικομάχεια*. Ζήτρος.
- Γαλατσίου, 2. Γ. (2007). *Αγχεσμός & Αγία Γλυκερία, δύο σημεία αναφοράς στο Γαλάτσι*. Δήμος Γαλατσίου.
- Διονυσοπούλου, Ε. (2023). *Πώς μπορεί να συμβάλει η βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού στην ανάπτυξη ενός ΟΤΑ*. EDCM-ΝΓ01-ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ-ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΤΑ.

Διονυσοπούλου, Ε. (2024). Η Συμβολή των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων στην Τοπική ή Περιφερειακή Ανάπτυξη. Μελέτη Περίπτωσης . EDCM-ΝΓ10-ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ (ECONOMIC SECTORS AND DEVELOPMENT TOOLS).

ΕΛΙΝΥΑΕ. (χ.χ.). Ανάκτηση από https://www.elinyae.gr/sites/default/files/2020-08/3148%CE%92_2020.pdf

Ζορμπαλάς, Σ. (1984). Τέχνη και Κοινωνία. Σύγχρονη Εποχή.

Καλβίνο, Ι. (2003). Οι Αόρατες Πόλεις. Καστανιώτη.

Κοσμόπουλος, Π. (2000). Περιβαλλοντική Κοινωνική Ψυχολογία. University Studio Press.

Κουίνσι, Τ. Ν. (2008). Οι εξομολογήσεις ενός οπιομανούς. Ερατώ.

Λογότυπος. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.logotypos.gr/pepragmena-grafeiou-politismou-dimou-syrou-ermoupolis-periodou-1-1-2020-eos-simera/>

Μαγνήσαλης, Κ. (2009). Η Άγρια Ιδέα. Δρόμων.

Μακλούαν, Μ. (1990). Media, οι προεκτάσεις του ανθρώπου. Κάλβος.

Μαραβέλιας, Δ. (χ.χ.). Η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, η σημαντικότερο όλων στην Αυτοδιοίκηση. NEWS Τα νέα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Μάχεν, Α. (1995). Η νουβέλα της μαύρης σφραγίδας και άλλα διηγήματα. Αίολος.

Μιερούπ, Μ. Β. (2016). Ιστορία της Αρχαίας Εγγύς Ανατολής.

Μπαγάκης, Γ. (χ.χ.). Το Πλαίσιο μιας Πόλης που Μαθαίνει Σήμερα. Γρηγόρη.

Μπρέγιαννης, Α. (2012). Έξυπνες Πόλεις. Ιβίσκος.

Μπωνταλίρ, Σ. (2022). Τεχνητοί Παράδεισοι. Μπαρμπουνάκη.

Ομάδες, κινήματα, τάσεις της σύγχρονης τέχνης μετά το 1945. (1991). Εξάντας.

Ομήρου Ιλιάς (ραψωδία Α' στίχοι 45-65). (2007). Ιδιοθέατρον.

Πλάτων. (2014). Τίμαιος. Εστία.

Πρωινός Λόγος. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.proinoslogos.gr/>

Ρήντ, Χ. (1986). Λεξικό Εικαστικών Τεχνών. Υποδομή.

ΣΒΑΚ. (χ.χ.). Ανάκτηση από svak.gr/sbak

Συλλογικό. (2019). Πόλεις που Μαθαίνουν. Γρηγόρη.

Συλλογικό. (χ.χ.). Ομάδες Κινήματα Τάσεις της σύγχρονης Τέχνης μετά το 1945. Εξάντας.

Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.svak.gr/sbak>

Τζόυς, Τ. (1992). Οδυσσέας. Κέδρος.

Υπουργείο Εσωτερικών. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/04/egk40-31032020.pdf>

Υπουργείο Εσωτερικών. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/03/egk18659-17032020.pdf>

Υπουργείο Εσωτερικών. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/02/egk4904-03022020.pdf>

Υπουργείο Εσωτερικών. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/04/egk40-31032020.pdf>

Φίλοι της Τέχνης και της Φιλοσοφίας. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://filoitexnisfilosofias.com/>

Χιου Χόνορ, Τ. Φ. (1991). Ιστορία της Τέχνης, τόμος 1. Υποδομή.